3

ARKITEKTEN

HOLD
s Erling Langkilde:
Den lille opgave med de store muligheder
eget hus. Konkurrence om eenfamiliehuse
ehjem ved Nordstrand

MEDDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

ARKITEKTEN ÅRG. 60 1958 NR. 3 SIDE 37-52 AFLEVERET TIL POSTVÆSENET 4. FEBRUAR 1958

BYGGETEKNISK ORIENTERING

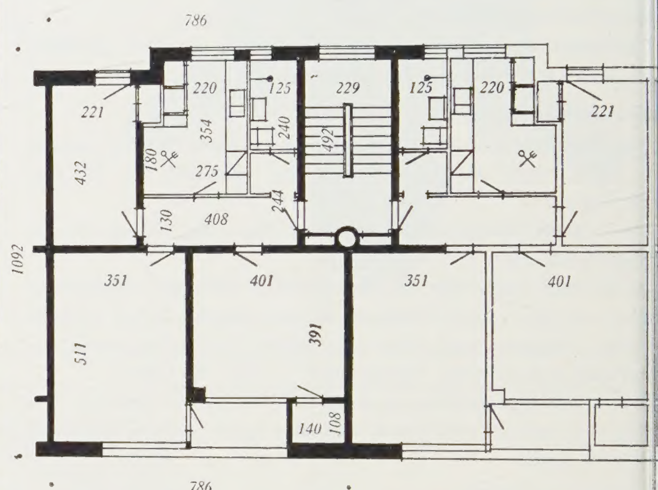
Rettelse fra Tidskrifttjenesten

I Arkitekten nr. 1/1958 bragtes en notits fra Tidskrifttjenesten „Bedre boliger gennem boligforskning".

Til notitsen vistes illustrationer fra SBI's publikationer om emnet, bl. a. denne lejlighedsplan som eksempel på opstillingen af plantyper i SBI's rapport „Nyere Etageboligplaner".

Til denne illustration havde Tidskrifttjenesten desværre anbragt en forkert tekst, hvori bl. a. stod, a[t] der ikke var skabe i soverummene, hvad jo enhve[r] kan se, der er.

For dels at rette denne fejl og for ikke at noge[n] skal tro, at fejlen stammer fra plantypekataloget, ha[r] Tidskrifttjenesten bedt os bringe lejlighedsplanen end[-] nu engang med den rigtige tekstkarakteristik fra kataloget (SBI rapport nr. 16):

Trappe i bagsiden af huset, bad i bagsiden af huset, køkken i bagsiden af huset.

Stort bruttoareal og stor façadelængde. Lille opholdsstue. Det store soverum er meget bredt. Fas[t] skab i begge soverum. Køkkenet har eensidigt opstillede arbejdspladser og spiseplads i den bageste de[l] af rummet. Installationsfællesskab mellem køkken og baderum.

SBI-TT

Jernbetonkuppel støbt mod jord

Denne beretning om et jernbetonarbejde i en mindre by i Frankrig kan ikke give nogen generel anvisning på udformning af jernbetonarbejder, men kan måske virke inspirerende ved den utraditionelle måde, hvorpå franskmændene her har benyttet specielle lokale forhold til løsning af opgaven. I byen Albuquerque besluttede byrådet at fjerne en mindre bakke eller jordhøj, som lå indenfor byområdet, men som man vanskeligt kunne bygge på. Da man samtidig manglede en forsamlingshal, ville man opføre en bygning på den ryddede plads til dette formål. Højen var ret lille ca. 100 m i diameter og 15 m høj. Forsamlingssalen, der skulle bygges, planlagdes som en romersk arena, et forum med tag over. Hallen skulle være uden bærende piller eller andet til at hindre udsynet

PV-A
PLASTIC • MALING

følger med i den rivende udvikling, som er følgen af den ihærdige forskning som foregår i U.S.A., England og Tyskland på det vide felt, som hedder: KUNSTHARPIX-DISPERSIONER.

PV-A PLASTIC-MALING har nu opnået en for Polyvinylacetatmalinger hidtil ukendt VASKBARHED, der imødekommer de strengeste krav, som kan stilles til vægmaling i SKOLER, HOSPITALER, HOTELLER etc.

Vi præsenterer 2 nye medlemmer af „PV-A" familien

PV-A KRIDERING 767 en strygespartelfarve til udfyldning af lidt grovpudsede vægge. Påføres med bred anstryger og giver uden slibning en fortrinlig ensartet bund for færdigmaling med

PV-A VÆGPASTA 770 som er en svær pasta-maling, der enten stryges eller (bedre) rulles på, hvorved en ganske ensartet struktur opnås på den færdige, silkematte og VASKBARE vægflade.

Begge produkter tones let med „PV-A" maling eller med „OKAL" Tørfarver udrørt i vand, således at KRIDERINGEN på én gang er spartling og grundfarve.

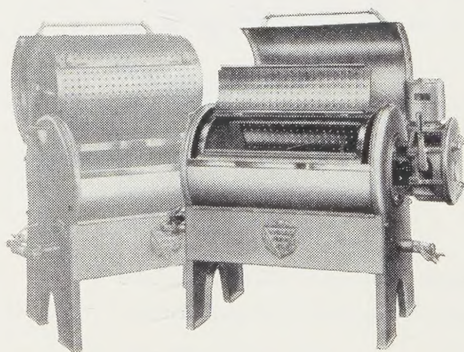
Lad os give Dem alle oplysninger om denne moderne „to-gangsbehandling", som både er billig og holdbar.

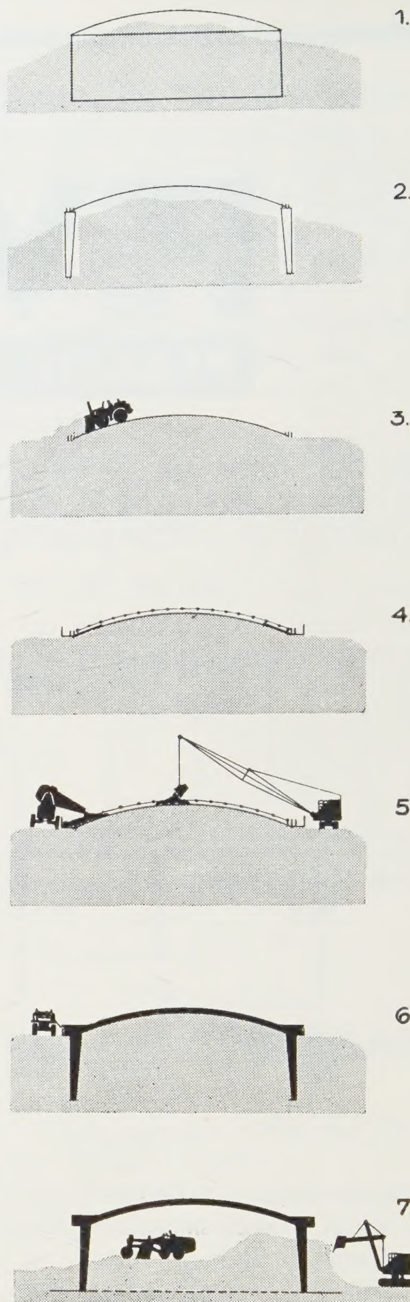
Vor malerkonsulent er til disposition for Dem og Deres malermester ved afsætning af prøveflader.

Forlang venligst „DET BLÅ KATALOG" tilsendt. Det indeholder praktiske beskrivelser og smukke farvekort vedr. en række af vore mest kendte materialer.

Se HFB side 314, 360, 361

1) Snit i den på stedet oprindeligt beliggende høj med indtegning af de projekterede forsamlingsbygning.
2) I en cirkel svarende til hallens diameter udgraves og støbes 22 armered betonsøjler til at bære taget
3) Med moderne jordbearbejdingsmateriel, dozer etc. formes terrænet, sa det svarer til den færdige kuppels underside. Overfladen stampes fas af kvæg og med tromler med luftgummihjul. Langs kuppelens kan og 10 m ind udlægges tynde plader, da betonen på dette sted ska have en regelmæssig overflade for at kunne stå blank. Resten af kuppelens underside beklædes med akkustikplader.
4) Armering udlægges og en midlertidig arbejdsvej anlægges langs kuppelens kant.
5) Fra „ringvejen" udstøbes betonen på rekordtid.
6) Armering af kantbjælken udføres ligeledes på rekordtid fra en traktortrukket wire-tromle – ialt 655 cirkelslag armering måtte lægges pa plads og forspændes.
7) Jorden fjernes fra den færdige hal med moderne gravemateriel, hvorefter hallems ydervægge monteres.

fra tilskuerpladserne. Man valgte derfor at opføre hallen som en betonskal på søjler.

De projekterende blev ret hurtigt slået af den kendsgerning, at den planlagte hal var omtrent af samme størrelse, som den høj man skulle fjerne. Da

Billede af de afsluttende forberedelser lige før armeringen udlægges. Man ser den ring langs kanten der særlig bearbejdes da betonens overflade her skal stå udække

forskallingsarbejde for en kuppel af den omtalte størrelse under alle omstændigheder var vanskelig at udføre, besluttede man sig til at benytte højen som underlag for støbearbejdet og dernæst køre jorden ud af hallen, når betonen var afformet.

Den valgte fremgangsmåde bringer et endnu ældre og endnu større bygningsprojekt i erindring, nemlig et projekt til opførelsen af kuppelen på domkirken Santa Maria del Fiore i Firenze. Ved den konkurrence, der afholdtes ved denne kirkes opførelse i 1420, fremkom bl. a. et forslag, hvorefter man skulle fylde kirken med jord og bygge kuppelen her ovenpå og bagefter fjerne jorden fra kirkens rum. Den gang havde man ganske vist ikke de jordtransportmaskiner, som man nu råder over, men forslagsstilleren havde løst problemet med fjernelse af jorden på den måde, at der skulle iblandes mønter, hvorefter man skulle invitere byens befolkning på skattejagt: enhver måtte hente al den jord, de ville.

Forsamlingsbygningens data

Forsamlingsbygningen i Albuquerque dækkes af en kuppel med en diameter på 65 m. Denne er en kuglekalot med 7 m pilhøjde og kugleradius 77 m. Kuppelen er udført i armeret beton, 12 cm tyk fra midten og indtil 24 m herfra, hvorefter tykkelsen stiger langsomt til 22 cm. Skalkonstruktionen er forsynet med en ringformet kantbjælke 90 × 60 cm, omviklet med en armering forspændt til 10.000 kg/cm².

Kuppelen bæres af 22 rektangulære søjler, der er 12½ m høje, 45 cm på den korte led, på den lange led stigende fra 1,20 m forneden til 1,80 m foroven. Selve kuppelen omspænder ca. 50.000 m³, og hele bygningsværket med tilbygninger omfatter 70–80.000 m³. Kilde: Batir, november 1957. (Frankrig). *SBI-TT*

Minimumsbolig af plastic

Man glemmer måske sommetider, at de mange nye materialer, der er dukket op i det sidste 10-år, ikke bare har forøget de projekterendes vanskeligheder, men også har skabt nye og spændende muligheder.

Sidste efterår arrangerede det engelske tidsskrift *Architectural Design* en sammenkomst med nogle af byggeriets seneste pionerer på området nye materialer – nye konstruktioner. Mødet resulterede naturligvis i et særnummer af bladet, handlende om den nye byggeteknik og med afbildning af nogle projekter af mere eller mindre utraditional og exceptional

(Teksten fortsættes side A 60)

Den lille opgave med de store muligheder

Byggeriet af eenfamiliehuse rummer en mærkelig dualisme. På den ene side repræsenterer det arkitekturens avantgarde – den exklusive elite, karakteriseret ved det søgende, det experimenterende, det dristigt fornyende. På den anden side repræsenterer det også arkitekturens bagtrop, hærens træge tros – den brede strøm af huse med uskolet plandisposition, det dilettantiske formsprog, ideernes grove popularisering.

Dette skisma er såre forståeligt. Et eenfamiliehus er en opgave med et overskueligt, hverdagspræget program og med begrænsede økonomiske konsekvenser. Man kan komme på talefod med en bygherre og skabe forståelse og entusiasme for en utraditionel løsning. Hvis den, der skal bygge, ikke er bundet af et for stramt budget, vil det appellere til ham, at hans bolig kommer til at skille sig ud fra de kendte typer og opfylder ønsket om noget, der er „originalt".

Men samtidig er et eenfamiliehus tilsyneladende en så enkel opgave, at de fleste bygherrer selv føler sig kvalificeret til at gå i lag med den. Sagkyndig bistand synes at være en urimelig luxus, når man lige så godt selv kan bestemme, hvordan huset skal være. Man skal bare have en fornuftig håndværker til at klare byggesagens formaliteter. Entreprenører, der bygger med salg for øje, repræsenterer ofte den samme indstilling. Resultatet er et bredt kølvand af banale og forkvaklede hustyper.

Denne paradoxale spaltning indenfor byggeriet af eenfamiliehuse har måske tidligere markeret sig stærkere. Men den er dog stadig en realitet – og den nyeste tekniske og økonomiske udvikling rummer en betydelig fare for, at kløften i de kommende år påny skal åbne sig på vid gab. Billedet af amerikansk småhusbyggeri tegner sig som et tænkeligt mønster for fremtiden.

På denne baggrund var det et meget betydningsfuldt initiativ, der blev taget af Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn, da man i september 1957 udskrev en arkitektkonkurrence under devisen „mit eget hus". Formålet var at skabe en frugtbar fornyelse af hustyper for det brede behov. Man erkendte muligheden for ændrede financieringsformer i tilslutning til den forestående revision af byggestøtteloven, og man så en opgave i at skabe et grundlag for Sparekassens deltagelse heri ved at fremkalde strengt økonomiske hustyper med mulighed for en rationel fremstilling. Sparekassen stillede ikke blot et meget betydeligt beløb til rådighed for præmieringen – 40.000 kr. – men gav også et tilsagn om, at man ville opføre nogle af de udvalgte projekter for at kunne høste erfaringer med hensyn til en videregående typisering og vilkårene for en systematisering af byggeriet på bredere basis.

Deltagelsen var hinsides alle fantasifulde forventninger, idet der indkom 540 forslag. Publikums interesse var lige så uomtvistelig. Men iøvrigt knytter der sig en særlig interesse til denne konkurrence, fordi den, som den tredie konkurrence om eenfamiliehuse indenfor et par år, bidrager til en afklaring af problemerne omkring det kommende småhusbyggeri. Der kan derfor være anledning til nogle kommentarer, som yderligere udbygger dommerkomiteens udførlige vurdering af resultaterne.

I ly af byggestøtteloven har vi i de sidste 15 år haft en særlig frodig produktion af eenfamiliehuse. De relativt gode økonomiske betingelser har medført en stærkt forbedret kvalitet. I sidste instans beror det vel på, at det ikke blot var tilrådeligt at have en arkitekt med ombord, når man krydsede gennem det ministerielle hav af papirer og forordninger, men også økonomisk acceptabelt, fordi honoraret indgik som en selvfølgelig post i statslånsregnskabet.

Men hele denne formelle rutine har samtidig virket konserverende på karakteren af arkitektens engagement. Vi har frigjort os af de forrige generationers arkitekturideal og taget forskud på en udformning af husene, der indicerer en rationel typisering og en mer eller mindre industrialiseret produktion – men i virkeligheden er vi blevet stikkende til halsen i de samme generationers arkitektideal. For at vende tilbage til dualismen i byggeriet af eenfamiliehuse, så er den brede og forsømte sektor nu velsignet med en samarbejdsform mellem bygherre og arkitekt, som forlener den simpleste opgave med en overdreven selvbevidsthed og en krampagtig søgen efter originale udtryk. Man har balsameret en individualisme, som har sinket udviklingen af klare, alment gyldige hustyper, der på en mere nøgtern basis kunne dække den store del af markedet i ligeværdig konkurrence med etagehusene.

Selv om husenes typiske træk således ofte sløres af en forceret individualisering, tegner der sig dog en klar tendens i eenfamiliehusets udvikling. Arkitektkonkurrencer har været med til at understrege faserne i dette forløb. Fra de gamle villatyper med ligeværdige stuer – ligeværdige også i rumkarakter (størrelse, belysning o. s. v.) – bragte 30'ernes byggeri den første klare, funktionelle opdeling: adskillelsen mellem opholdsafdeling og soveafdeling. Det er ikke tilfældigt, at vinkelhuset og huset med forskudte etager er karakteristisk for dette ti-år. Laboratoriekøkkenet, den store stue med spiseplads og kamre af minimumsstørrelse dannede de væsentlige elementer i planen. „Politiken"s konkurrence i 1931 konfirmerede disse typer.

I 40'erne møder man en reaktion mod den strenge funktionsdeling i småhusene, „hotelgangen" med soveværelserne, og der kommer en stærkere bestræbelse for at få huset til at virke som et brugsmæssigt hele ved at eliminere gangarealet. Fra opholdsarealerne får man direkte adgang til kamrene, den daglige tilværelse fylder planen ud, funktionsprincippet dikterer vel rumelementernes form og størrelse, men sætter ikke grænseskel i selve planen. Spisepladsen skilles ud og danner en vinkel med opholdsstuen, og

der lindes så småt på døren til køkkenet, som også får forbindelse med baderummet. Huslængen med den stærkt trykkede gesimshøjde er karakteristisk for 40'erne. Materialemanglen og kravet om streng økonomi bidrager til at fastholde hovedskillevæggen og dermed en vis strenghed i planen.

I 50'erne mærker man for alvor påvirkningen fra amerikanske hustypers friere planløsning. Ulemperne ved en altfor stærkt sammennittet rumgruppering erkendes efterhånden, og man sporer atter en tendens til differentiering. Den tidligere sovekammergang udvides til et brugsareal, der først og fremmest tager sigte på børnenes fritidsbeskæftigelse. Friere konstruktionsformer muliggør en åben forbindelse mellem køkken og opholdsstue, og huskroppen får en brudt og levende kontur, der afspejler en rumopfattelse, som ikke er bundet af det gamle æskesystem.

Den nu afsluttede konkurrence bringer en vis afklaring på træk, som nok har kunnet påvises også i de foregående konkurrencer, men som her synes mere bevidst bragt frem i søgelyset.

Det mest bemærkelsesværdige nye træk i planløsningerne var en ændret kombination af rumelementerne. I modsætning til 30'ernes lidt grove funktionsdeling, hvor man blot skelnede mellem opholdsafdeling og soveafdeling, mærker man nu en tendens til en finere differentiering. Sandheden er jo den, at børnenes rum er misvisende karakteriseret, når de kobles til soveafdelingen. De er nemlig i lige så høj grad opholdsrum – og er vel i langt de fleste tilfælde også møbleret som sådanne. I familiens hverdagsliv går der da et for plandispositionen betydningsfuldt skel mellem forældrenes domæne og børnenes – mellem de ældres fredelige sfære og de unges mere aktivitetsprægede gebet. Det er denne omvurdering af rummenes samhørighed, der nu kommer til udtryk i eenfamiliehusets plan.

I grænseområdet mellem de to parters enemærker har mange med føje placeret husmoderens egentlige arbejdspladser – både fordi hun på det tidlige stadium af familiens liv skal have kontakt med børnene, og fordi det på et senere stadium kan være ønskeligt, at de unge f. ex. har uafhængig adgang til køkken og spiseplads, når de har jævnaldrende på besøg.

Det hænger vel i nogen grad sammen med programmets krav om 3 børnesengepladser og et formuleret ønske om regionale rettigheder for de unge, at disse træk fremtræder med en relativt klar tendens i mange af konkurrenceprojekterne. Men spiren til et ændret funktionsskema lader sig påvise i adskillige forslag fra tidligere konkurrencer, og det styrker troen på, at her er tale om en på erfaringer baseret videre udvikling af eenfamiliehusets planskema. Det er i overensstemmelse med den grundlæggende betragtning og et led i bestræbelserne for at spare på arealet, når man – navnlig i de mindste typer – møder en kombination af opholdsstuen og forældrenes soveværelse, hvis muligheder for at fungere som et supplement til opholdsarealet klart markeres. Dermed er hele det gamle soveføjsbegreb opløst i sine bestanddele og fordelt i overensstemmelse med en mere specificeret funktionsanalyse.

Det bør endelig understreges, at det kælderløse hus i een etage synes at have sejret totalt – mer eller mindre bevidst i forventning om nye tekniske produktionsvilkår. Udhuse danner en kompensation for de forsvundne kælderareal, men er samtidig et af de midler, hvormed man nuancerer helhedsbilledet af huset, så skærmede udendørsarealer knytter sig mere organisk til plandispositionen. Terrassen i 30'ernes og 40'ernes forstand som et „trap" mellem husets „trip" og havens „træsko", er på vej til at blive afskrevet.

Dommerkomiteen lægger ikke skjul på, at man finder det frugtbart at få de nye ideers bærekraft prøvet, og derfor har præmieringen naturligvis også haft en vis tendens. Men det bør en præmiering have, hvis den skal være af vejledende værdi for konkurrenceudskriveren. Dommerkomiteens betænkning er iøvrigt så udførlig, at der næppe er grund til at gå yderligere ind på konkurrencens resultater.

Derimod kan der være anledning til en kommentar til den kritik af dommernes arbejde, som „Politiken" ofrede megen spalteplads på umiddelbart efter konkurrencens afslutning. Det blev hævdet, at man ved valget af 1. præmie-projektet i gruppe A (den mindste hustype) havde tilsidesat programmets bestemmelser om en detailleret redegørelse for møblering, konstruktive forhold m. m. Man fortsatte med at karakterisere projektet som et plagiat af et tidligere offentliggjort konkurrenceforslag og nåede klimax med en leder, hvori man frakendte dommerne enhver forståelse af befolkningens boligkrav. Den sidste beskyldning må dommerne bære i fællesskab med forfatterne til ca. 500 af de indsendte projekter.

Gennem mange generationer har arkitektstanden udviklet deres konkurrenceapparat til et fint og samfundsgavnligt instrument. Den skrevne og uskrevne moralkodex tilsiger de konkurrerende en relativ stor frihed, fordi det ligger i selve konkurrencebegrebets idé, at fordomsfrie nydannelser skal have fri bane uden fare for bureaukratiske fortolkninger af programmet. Man opererer derfor med en terminologi, hvor begrebet „ufravigelige krav" udtrykkelig er præciseret. Hvad programmet iøvrigt indeholder, kan snarest betegnes som ønsker – og intet projekt har vist nogensinde opfyldt samtlige et programs bestemmelser. Fravigelser afskærer ikke noget projekt fra præmiering, når blot fagdommerne er enige – hvilket klart præciseres i konkurrencereglernes § 11.

Ved bedømmelsen har man ud fra de givne forudsætninger lagt vægt på 3 forhold: – projekternes *idéindhold*, deres *bearbejdelighed* som typer og deres *økonomi*. Dommerne har haft den indstilling, at det væsentlige under alle forhold måtte veje mere end det uvæsentlige. Det tør måske endda betegnes som et ufravigeligt krav for bedømmelser.

Enhver konkurrence har et dobbelt formål: – at finde frem til en løsning med rige muligheder – *og* til en arkitekt, der er i stand til at realisere dem. Det

r en god tradition, at dommerkomiteens kritiske bemærkninger til et vinderprojekt er meget udførlige og ilmed strenge – for de skal være vejledende for det idere samarbejde mellem forfatteren og konkurrenceudskriveren. „Politikens" kritik af det nævnte projekt ndeholdt ikke andet og mere, end dommerne selv avde skrevet. At forfatterne til projektet var kvalificerede til at føre det ud i livet på forsvarlig vis, har ngen villet anfægte. Det faktum, at de samme arkiekter var ophavsmænd til et andet præmieret proekt, som var uhyre omsorgsfuldt gennemarbejdet ned hensyn til programmets formaliteter, tør måske olkes således, at dommerne ikke var helt vindøjede.

Direkte forargelig er den del af kritiken, der tog sigte på at diskvalificere præmieprojektet på grund af dets slægtsskab med en tidligere offentliggjort hustype (et forhold, som dommerne naturligvis var bekendt med). Det er nemlig selve nerven i arkitekternes faglige etik, en bærende forudsætning for al udvikling indenfor bygningskunsten, at den enkelte arkitekts ideer og løsninger ikke bare er private forretningsobjekter, men tillige bidrag til et fælles fond, som alle har ret og pligt til at søge forrentet bedst muligt.

Bortset herfra er det dybt paradoxalt at ville kritisere et projekt i en konkurrence om *hustyper*, fordi det har forløbere. Det havde de øvrige 539 forslag naturligvis også.

Hans Erling Langkilde

Mit eget hus — Konkurrence udskrevet af Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn

Dommerkomite: Underdirektør Viggo Barslund, civilingeniør P. E. Malmstrøm, afdelingschef Viggo Nørby og arkitekterne M.A.A. *Philip Arctander, Knud Peter Harboe, Marius Kjeldsen og Hans Erling Langkilde. Foruden de her publicerede blev indkøbt projekter af arkitekterne H. Nygaard-Andersen, Ib Rasmussen, Alice og Børge Kjær, H. Haubro Nielsen.*

Af Dommerkomiteens betænkning:

Konkurrencen adskiller sig gennem sit program fra tidligere konkurrencer om enfamiliehuse ved de meget detaljerede brugsmæssige krav og samtidig ved ønsket om en forsvarlig økonomi. I mange af de indkomne forslag sporer man da også, at opgaven har været krævende og i en vis forstand så bunden, at det har været vanskeligt at bane nye veje. I en del projekter finder man nye tanker, men de er ofte baseret på altfor specielle forudsætninger og strander i mange tilfælde på økonomien. Dommerkomiteen har ønsket at fremhæve en del af disse projekter, uanset deres mangler, men har iøvrigt ment, at man burde samle opmærksomheden om projekter, der mere direkte tog sigte på konkurrenceudskriverens ønske om almengyldige boligtyper.

Det havde været nærliggende, om et større antal deltagere havde valgt at bearbejde tidligere fremkomne typer med hensyntagen til det foreliggende program, så konkurrenceudskriverens ønske om at føre nogle af de præmierede projekter ud i livet umiddelbart kunne efterkommes. De fleste deltagere har imidlertid valgt at skitsere individuelle løsninger. Dommerkomiteen anerkender ikke værdien af de nydannelser, der derved i nogle tilfælde er fremkommet, men finder på den anden side, at de ofte er medvirkende til at sløre boligtypernes oprindeligt klare hovedtræk og logiske konstruktion, undertiden endog på bekostning af deres generelle anvendelighed. Trods disse indvendinger er det dommerkomiteens opfattelse, at konkurrencen sammen med de nærmest forudgående fremhæver nye linier i småhusbyggeriet.

Det fritliggende beskedne enfamiliehus, der i trediverne fandt nogle få afklarede hus- og planformer, har i takt med den sociale og økonomiske udvikling været udsat for forskellige tendenser og modepåfund, for en stor del af opløsende karakter.

Under de kraftige bestræbelser, der har været udfoldet for at begrænse drifts- og anlægsudgifterne, har der meget naturligt været en tilbøjelighed til især at have opmærksomheden henvendt på de byggetekniske og forretningsmæssige problemer. Respekten for en god planudformning, der tilgodeser såvel de byggetekniske krav som opfyldelsen af familiens normale funktioner og fremskaffer smukke rum og huse, synes herunder i nogen grad at have været tilsidesat.

Omkring 3/4 af alle indkomne projekter er af typen én etage med udhus. I programmet var opgivet forholdsvis små parceller med kort façade mod vej svarende til de i praksis almindeligt forekommende grundstørrelser, og der var desuden stillet store krav til udenomsrum samt fremsat ønske om garage. At udhustypen alligevel dominerer, hænger sammen med et tydeligt ønske om ved hjælp af samspillet mellem hus og udhus at skabe de bedst mulige udendørs læpladser i kontakt ikke alene med opholdsstuen, men også med forældresoverum, børneværelser og køkken. En sekundær indgang ved køkken, udhus og børnenes opholdsrum er et hyppigt forekommende og værdifuldt træk.

Fra udskriverens side var der lagt op til en projektering over de i S.B.I.s anvisning „Møbleringsplaner" angivne møbelstørrelser, og konkurrencen synes at have vist, at der herigennem skabes sikkerhed for opfyldelsen af visse brugsmæssige mindstekrav, og at der på denne basis kan opnås økonomiske huse med smukke rum. Enkelte deltageres forslag til præferencemål på basis af møbelmål viste pæne plantyper, der må fremhæves på baggrund af de projekter, der bærer præg af en fastlåsning til et givet elementsystem bestemt uden hensyn til rummenes brug.

Et af konkurrencens væsentligste krav: soverum til 3 børn, er af de fleste blevet opfattet – i hvert fald for gruppe B's vedkommende – som et soverum til hvert barn. Da familiens størrelse jo varierer med tiden og fra familie til familie, kan en for stærk afgrænsning af rummene binde planen under andre udnyttelser end den foreskrevne, og konkurrenceforslagene viser da også en klar tendens henimod at skabe sammenlægningsmuligheder for 2 eller flere rum, således hyppigt en mulighed for en sammenlægning af opholdsstuen med forældresoverummet. I flere af de præmierede projekter er dette meget fortjenstfuldt opnået, uden at opholdsstuen er blevet eneste gennemgangsmulighed.

For at opnå gode dagopholdsrum i de meget små soverum, der ofte må være tale om i den beskedne bolig, lægges skabene hyppigt udenfor rummene – eventuelt for forældresoverummenes vedkommende i et særligt skabsrum. Også dette må betragtes som en rimelig og værdifuld løsning, især når der herved opnås flere møbleringsmuligheder.

Forslagene med legestuer – evt. kombineret med spisepladsen – var mange, men de fleste lidet overbevisende. For at kunne udnyttes bliver rummets areal så stort, at det enten sprænger økonomien eller medfører forringelse af husets øvrige rum. Det må herefter betvivles, at spise-legestuen i almindelighed er praktisk realisabel i det lille enfamiliehusbyggeri.

De helt små huse er i konkurrencen i det hele taget kun opnået ved, at man har nøjedes med én regulær spiseplads i opholdsstuen eller i åben forbindelse med denne. Af andre arealbesparende foranstaltninger forekommer visse ikke altid særligt

heldige kombinationer af udenomsrummene, herunder f. eks. w.c. som gennemgang til baderum, w.c. anbragt sammen med tøjvask og fyr, baderum som adgang til soverum, etc.

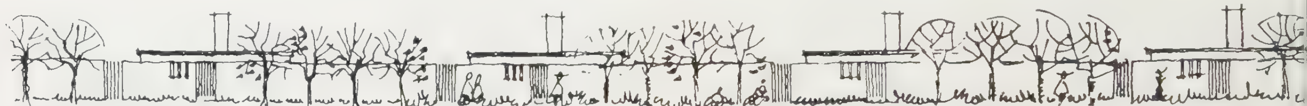
Til konkurrencen er indkommet enkelte forslag til atriumhuse og huse med næsten lukkede centralgårde. I de fleste tilfælde medfører ideens gennemførelse – hvad man kunne forvente ved fritliggende huse af ringe størrelse – en tilsidesættelse af normale funktionskrav. De rene 2-etagers hustyper var ligeledes repræsenteret, men selvom der var typemæssigt gode forslag imellem, synes de ikke at bevise denne hustypes egnethed i det lille enfamiliehusbyggeri, hverken hvad angår økonomi eller tilpasning til den lille grund i et almindeligt parcelhuskvarter. En stor del af forslagene repræsenterede hustyper med halvanden etage og een etage med forskudt boligplan. Det er dommerkomiteens opfattelse, at disse hustyper nok skulle kunne tilpasses konkurrencens formål, men kun få af de indsendte projekter af disse typer var af særlig høj kvalitet.

I programmet er der lagt vægt på, at der i projekterne blev taget hensyn til såvel den tekniske udformning, installationer og materialevalg som til selve arbejdsgangen. Hovedparten af projekterne har skuffet på dette punkt, idet det kun er de færreste af konkurrencedeltagerne, der har søgt nærmere at belyse disse ting. I særdeleshed for de projekter, der har bevæget sig bort fra den traditionelle udformning, ville en nærmere redegørelse have været ønskelig.

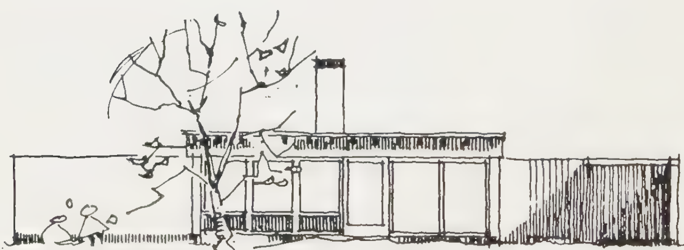
En række projekter tilgodeser ikke væsentlige statiske hensyn, navnlig synes der i nogle tilfælde at være uoverensstemmelse mellem tagkonstruktion og plan. Husenes opvarmning er gennemgående for mangelfuldt beskrevet. I en del projekter vil installation af varme sikkert volde adskillige vanskeligheder og virke forstyrrende på den viste møblering. Installationerne er iøvrigt i mange projekter spredt på en sådan måde, at indviklede ledningstrækninger er nødvendige.

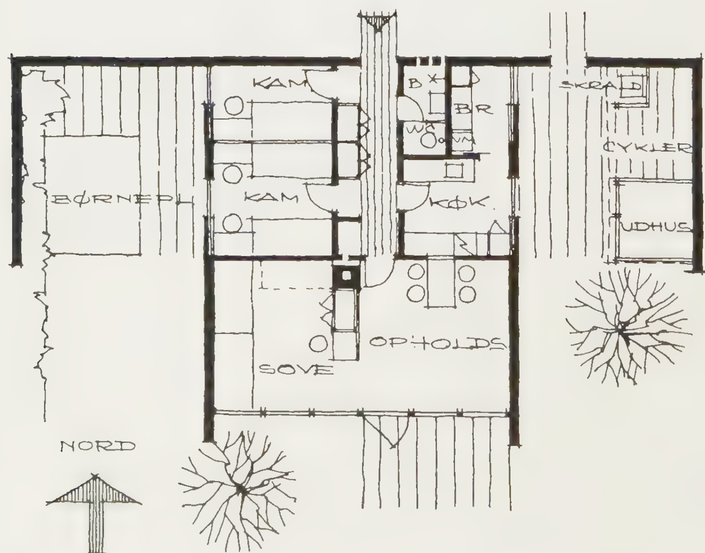
Med hensyn til den arkitektoniske udformning danner konkurrencens mange projekter et broget billede, ofte præget af usikkerhed og en noget tilfældig anvendelse af gangbare virkemidler. Selv om der forekommer mange smukt formede huse med gode proportioner og præcist gennemtænkte virkninger, er det næppe urimeligt at pege på, at et alt for stort antal af projekterne vidner om forfatternes mangel på skoling og sans for samspillet mellem en klar planløsning og en enkel udtryksfuld opbygning.

Som angivet i programmet har det været udskriverens ønske at finde frem til hustyper, der egner sig for en stor kreds af bygherrer, og projekterne er derfor i høj grad blevet bedømt efter deres anvendelighed som typehuse. Det er dommerkomiteens opfattelse, at en bearbejdning og realisering af de bedste projekter netop som typehuse vil være endnu et skridt i den retning, som er anvist ved udskriverens initiativ, nemlig at bringe den gode boligstandard, mange af husene repræsenterer, indenfor rækkevidden af den størst mulige del af befolkningen.

Arkitekterne Knud Friis og Elmar Moltke Nielsen. Medarbejder Chr. Zacho. *Gruppe A. 1. præmie. Plan og façade 1:200*

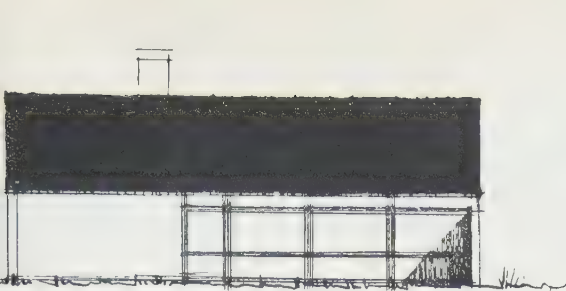
Af dommerkomiteens betænkning:

Projektet er et konsekvent forsøg på gennem en fordomsfri planudformning at søge boligens areal nedsat, uden tilsidesættelse af opfyldelsen af familieboligens normale funktioner. Konkurrencens bestemmelser om 5 voksensovepladser er i dette meget økonomiske forslag overholdt uden anvendelse af etagesenge. Ved placeringen og udformningen af forældresoverummet i nær tilknytning til opholdsstuen er opnået en mulighed for et dagopholdsareal af tilfredsstillende funktionsmæssig og arkitektonisk kvalitet indenfor et meget lille areal. Plandispositionen og placeringen på grunden er løst i sammenhæng, og der er herved skabt haverum med udmærket forbindelse til såvel opholdsstuen som børnenes rum og køkkenet, hvilket gør husets og rummene iøvrigt meget begrænsede areal acceptabelt. Forbindelsen fra køkken gennem bryggers til udhusgård må betragtes som værdifuld.

Arealfordelingen i køkkenet er ikke tilfredsstillende, idet der er blevet for langt mellem arbejdspladserne. En bedring af dette forhold ville give mere plads til bad og bryggers, der i projektet er noget knebent dimensioneret. Opholdsstuen og kamrene bør udvides noget for at give plads til henholdsvis opholdsgruppe og normale arbejdsborde, men selv med denne arealforøgelse, der kan foretages uden at ændre plandispositionen, forbliver projektet i sammenligning med konkurrencens øvrige forslag yderst økonomisk i areal og planudformning.

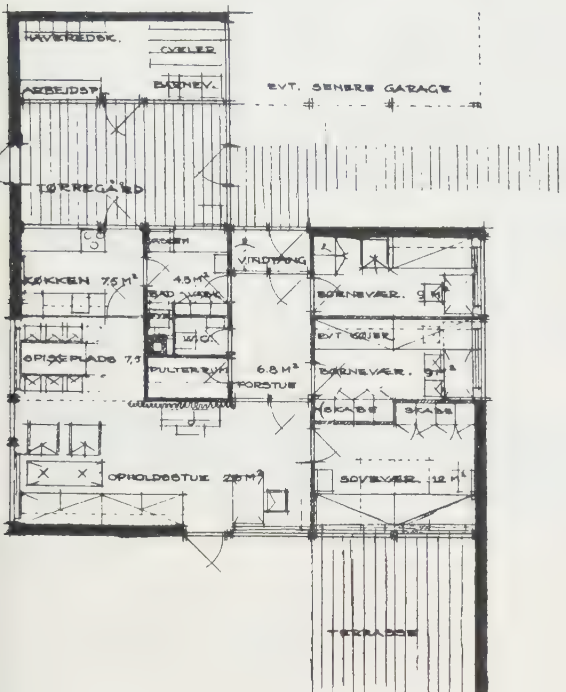
Der mangler viktualierum, og der er ikke vist forslag til garage. Disse arealer kan dog placeres i forbindelse med det viste udhus. De viste udvendige skydedøre forekommer ikke helt forsvarlige i et projekt, der stræber efter beskeden anlægsøkonomi.

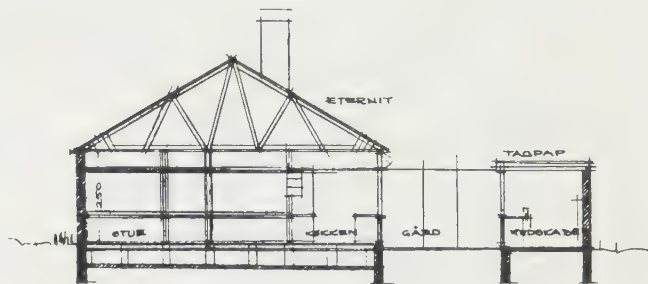
Projektet giver tiltalende opholdsrum ude og inde.

Gavl mod vest

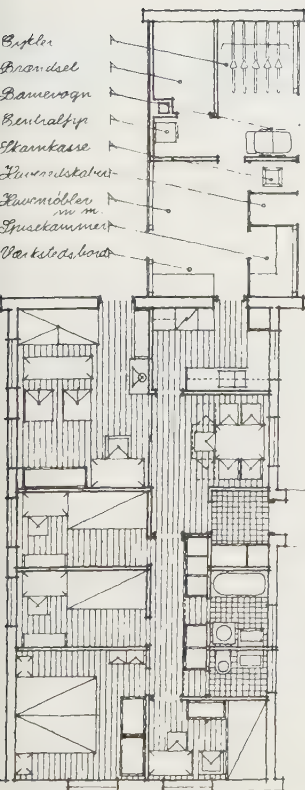

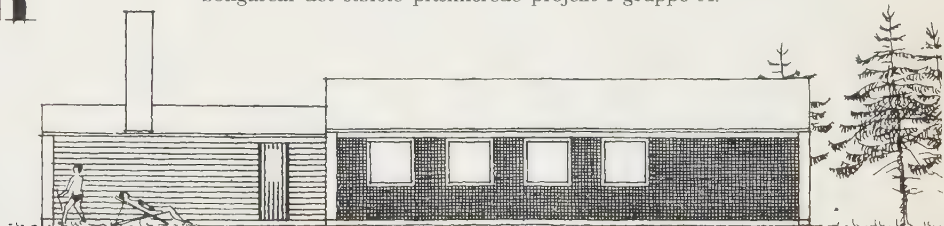
Arkitekt H. Smidt Christensen. *Gruppe A. Præmieret. Plan, snit og façade, 1 : 200*

Af dommerkomiteens betænkning:

Forslaget udmærker sig ved god forbindelse mellem husmoderens forskellige arbejdspladser. Køkkengården giver sammen med udhuset muligheder for en alsidig udnyttelse. Sengenes placering under vinduet i soveværelset er mindre heldig. 2-sengskammeret har kneben arbejdsplads. Projektet er med sine 87 m² netto boligareal det største præmierede projekt i gruppe A.

Plan 1 : 200

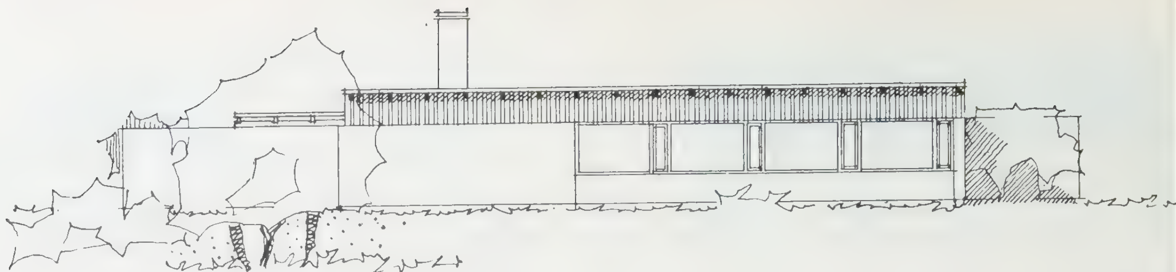
Vestfaçade

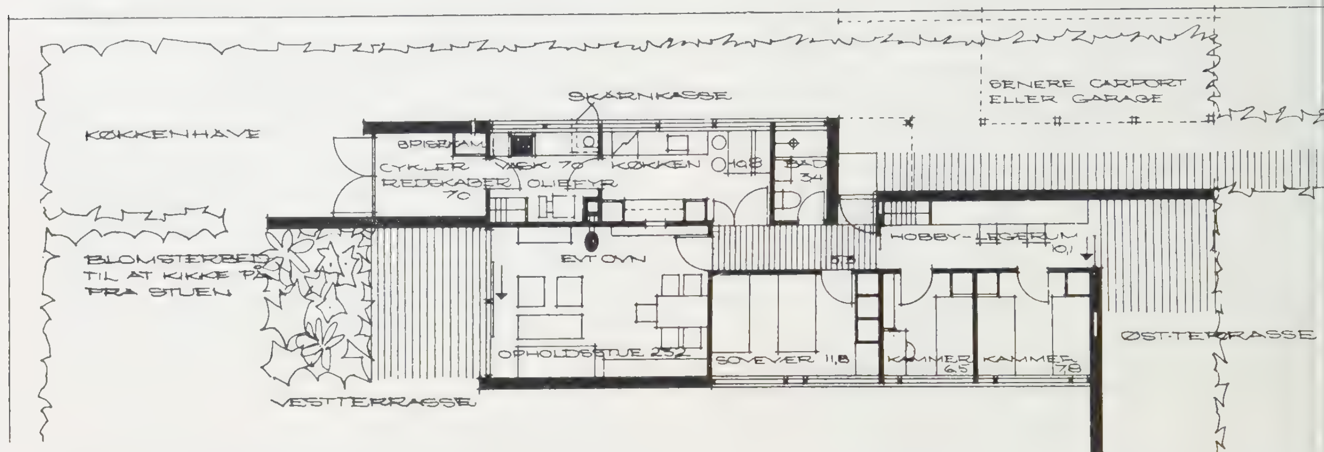
Arkitekt Aage Dalgas Rasmussen. *Gruppe A. Præmieret. Plan og façader 1 : 200*

Af dommerkomiteens betænkning:

Et vel gennemarbejdet projekt med traditionelt udseende og planudformning. Rummene er velproportionerede, hvilket for kamrenes vedkommende bl. a. er opnået ved placering af skabene i en skabsgang. Der findes rummeligt vindfang med rigelige skabe. Opholdsstuen er lille, men har forbindelse med spisepladsen ved skydedøre. I modsætning til hovedparten af de indsendte projekter tages skyldigt hensyn til radiatorplacering i alle rum. Udhuset ligger velplaceret i forhold til køkken. W.C. og bad er adskilt. Opstilling af vaskemaskine havde nok været rimeligere i udhus end i det lille badeværelse. Centralfyrets placering synes uhensigtsmæssig, men kan forbedres. Installationerne iøvrigt er spredte.

Façade mod syd

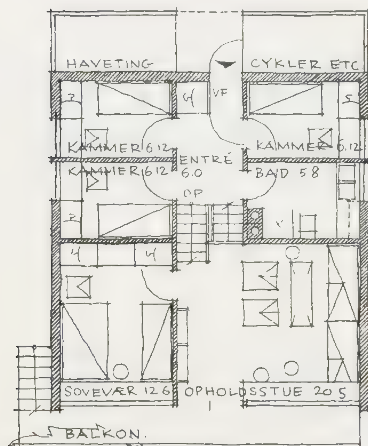

Arkitekterne Knud Friis og Elmar Moltke Nielsen. *Gruppe A. Præmieret. Plan og façade 1:200*

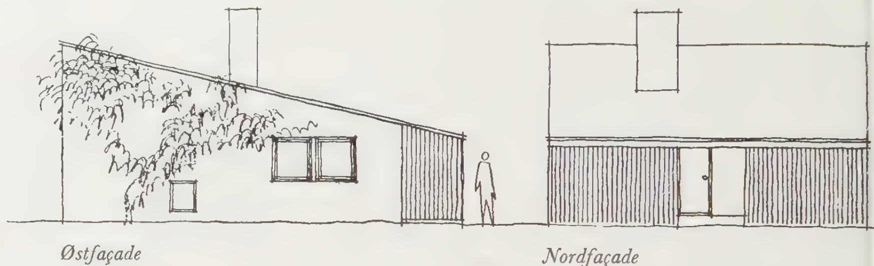
Af dommerkomiteens betænkning:

Projektet hører til blandt de store A-projekter. Rummene er velgrupperede og nemme at møblere, men spisepladsen i køkken er urealistisk dimensioneret. Installationerne er koncentrerede.

Huset er konsekvent i sin arkitektur, men projektet opfylder næppe de økonomiske krav, der må stilles i denne gruppe.

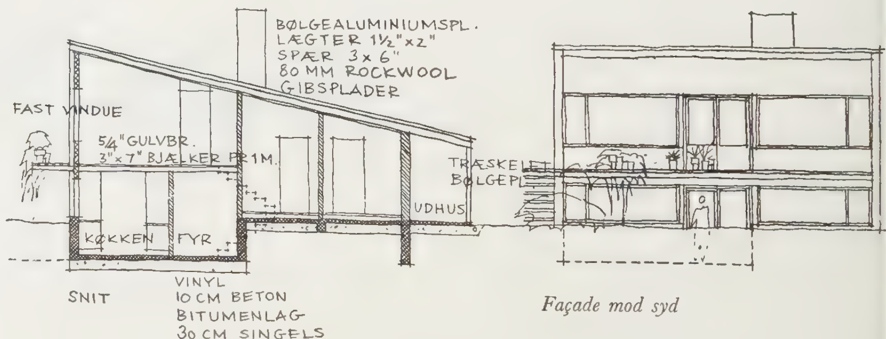

Stueplan

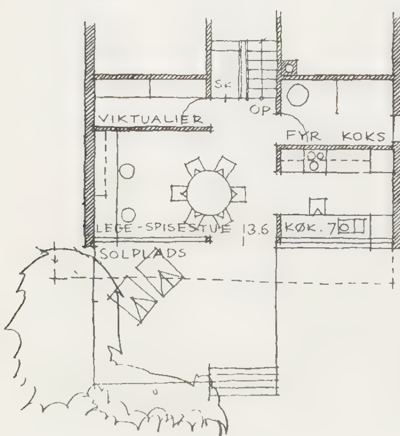

Østfaçade

Nordfaçade

Façade mod syd

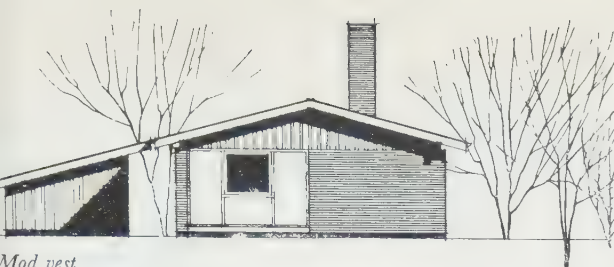
Kælderplan

Arkitekt Ib Rasmussen. *Gruppe A. Indkøbt. Plan og façade 1:200*

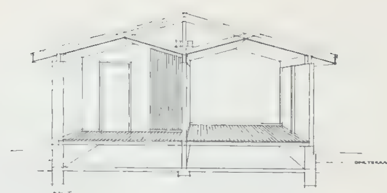
Af dommerkomiteens betænkning:

Forslaget fremhæves som eksempel på en hustype med forskudt plan, der på usædvanlig måde arbejder med den i mange projekter tilstræbte adskillelse mellem en forældreafdeling og en børneafdeling.

Huset har klare konstruktioner og gode arkitektoniske kvaliteter.

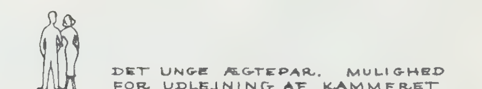
Mod vest

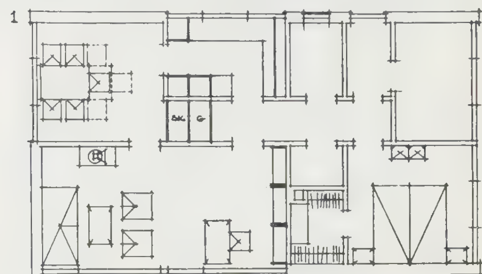
Snit 1:200

Mod nord

1

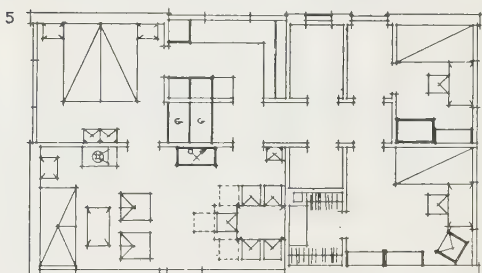

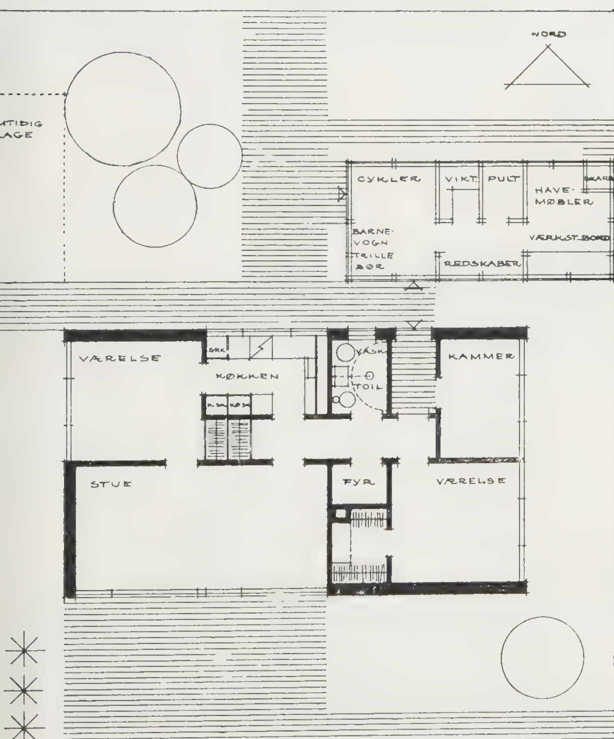
Mod syd

DET STØRSTE BARN KAN NU
OVERTAGE EN DEL AF OPSYNET
MED DET MINDSTE BARN

5

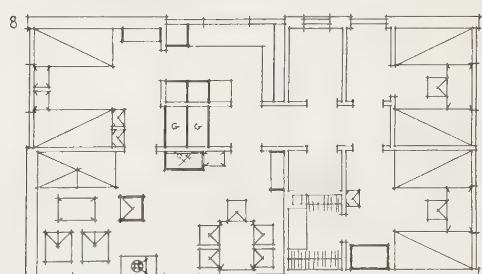

DER KAN STÅ 4 SENGE PÅ
GULVET I BØRNEVÆRELSERNE

8

Projektet gør omhyggeligt rede for møbleringsmulighederne på 9 forskellige stadier af familiens udvikling fra et nygift ægtepar til en fire-barnsfamilie

Arkitekterne Alice og Børge Kjær. *Gruppe A. Præmieret. Plan og façader 1:200*

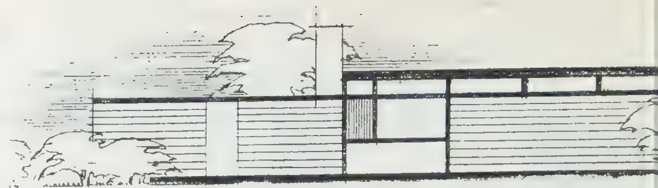
Af Dommerkomiteens betænkning:

Forslaget er økonomisk i sin udformning og fremhæves iøvrigt for sin flexibilitet i brugen. De enkelte rum er lette at møblere. Der er ved skabsplaceringen skabt forudsætning for en mindre sovekammerpræget møblering af de to store soverum, og der er blevet plads til babyseng i forældresoverummet, hvadenten man benytter det ene eller det andet af de store soverum. Anvendelse af det lille w.c./baderum til tøjvask må anses for uhensigtsmæssig. Udhuskravene er opfyldt, men såvel udhusets indretning som dets placering i et særskilt skur forekommer lidet overbevisende og er slet ikke udnyttet til frembringelse af læpladser eller køkkengård som i flere andre projekter. Projektet fremhæves for sin flexibilitet i udnyttelsen af de enkelte rum og af rummene i sammenhæng vist af forfatteren gennem 9 møbleringseksempler svarende til forskellige familiestørrelser. Placeringen af fyrrummet muliggør opvarmning ved alle traditionelle systemer.

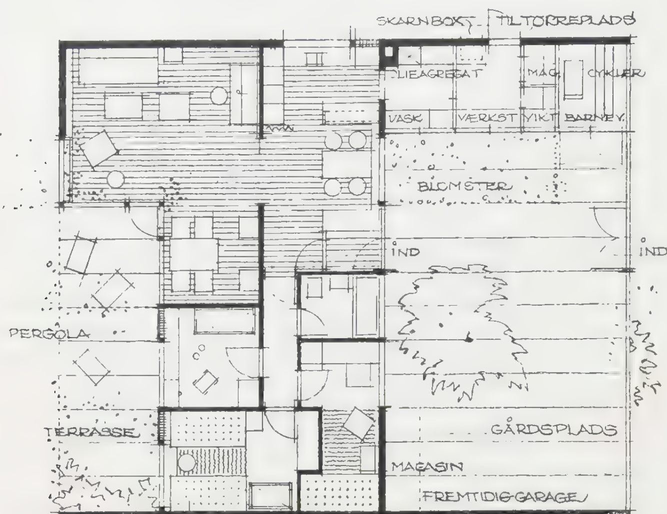
Projektet er uden særlige arkitektoniske fortrin.

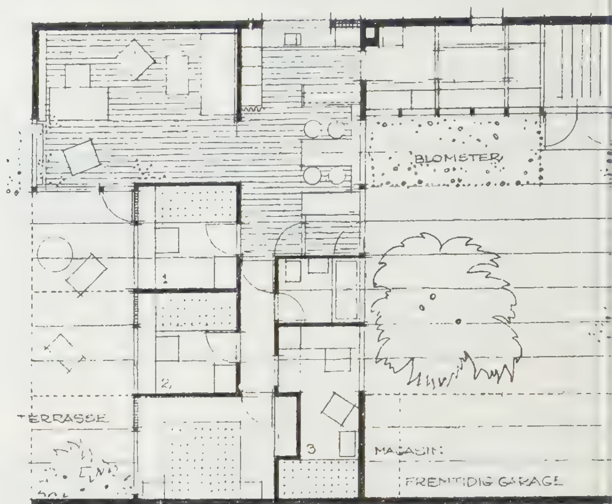

Gavl mod syd

Gavl mod nord

Projektet indeholdt tre alternative møbleringsmuligheder, svarende til familiens vækst

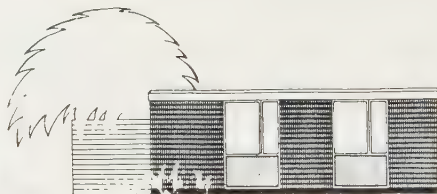
Arkitekterne Carla og Axel Jürgensen samt Helge Jørgensen. *Gruppe A. Indkøbt. Plan og façader 1 : 200*

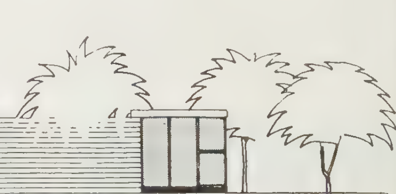
Af dommerkomiteens betænkning:

Forslagsstilleren fremhæver som arbejdshypotese: „I en plan med minimumsrum vil det være ønskeligt om i alt fald nogle af rummene kan sættes i åben forbindelse med hinanden for at opnå en fornemmelse af rummelighed.“ Dette princip har været fremhævet ved flere af de præmierede forslag, hvor det synes mere overbevisende løst. Den foreslåede spiseforstue i forbindelse med kammer og opholdsstue er her bedre løst end de fleste øvrige forslag.

Façade mod have

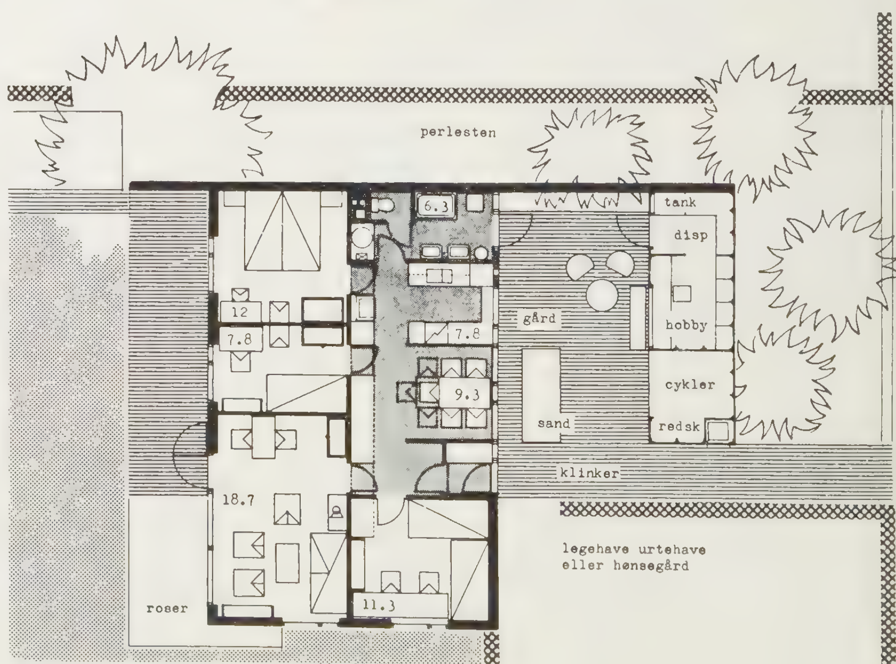

Façade mod syd

Arkitekterne Ole Bang, Povl Danø og Marius Johansen.
Gruppe A. Indkøbt. Plan og façader 1 : 200

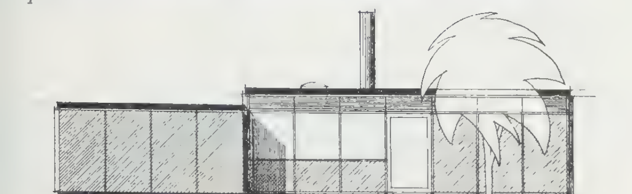
Af dommerkomiteens betænkning:

Forslaget bygger på et kendt planskema. Forstue, spiseplads og køkken er udformet som eet rum med adgang til alle husets øvrige funktioner. Den rummelige spiseforstue overflødiggør spiseplads i opholdsstuen. Gennem udhusets placering er skabt et anvendeligt udeopholdsareal i kontakt med køkken og spiseplads. Forslaget må nævnes for dets detaljerede redegørelse for husets installationer.

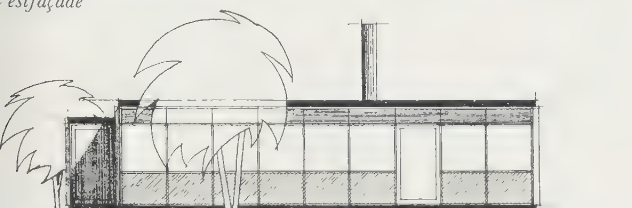

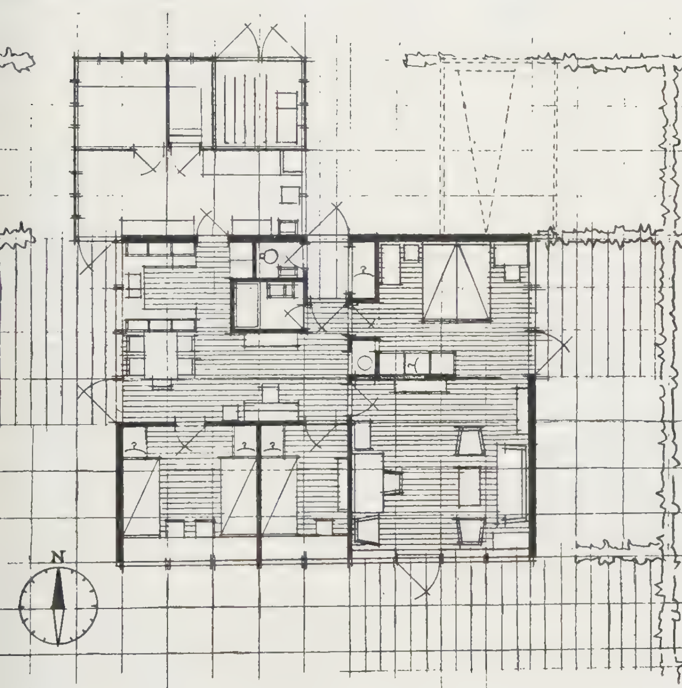
Perspektiv

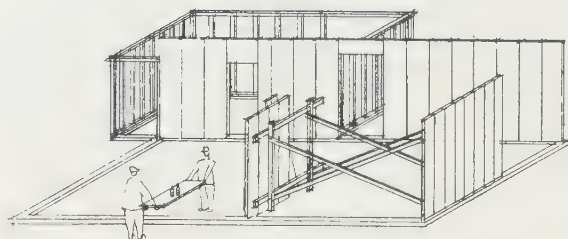
Vestfaçade

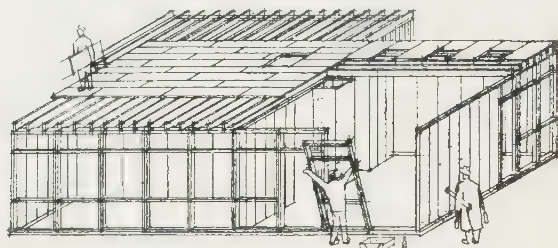
Sydfaçade

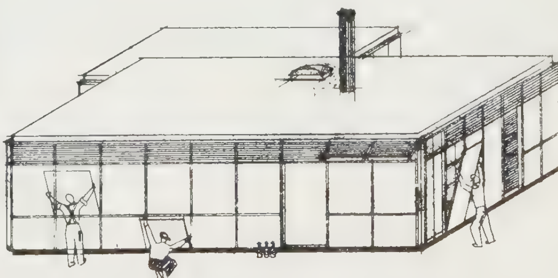
Plan 1:200

7de arbejdsdag. Alle elementer kan transporteres og rejses med håndkraft, maximalvægt 100 kg. Ingen elementer kræver særlig fabrikation, så huset vil kunne opføres af alm. håndværksmestre

10de arbejdsdag. Træbeton-tagpladerne med påklæbet underlagspap giver straks et tæt tag, så indv. arbejder kan opstilles umiddelbart herefter. Built-up tækningen kan udføres når vejret tillader det

15de arbejdsdag. Udvendig isolation og beklædning udføres samtidig med de indvendige arbejder

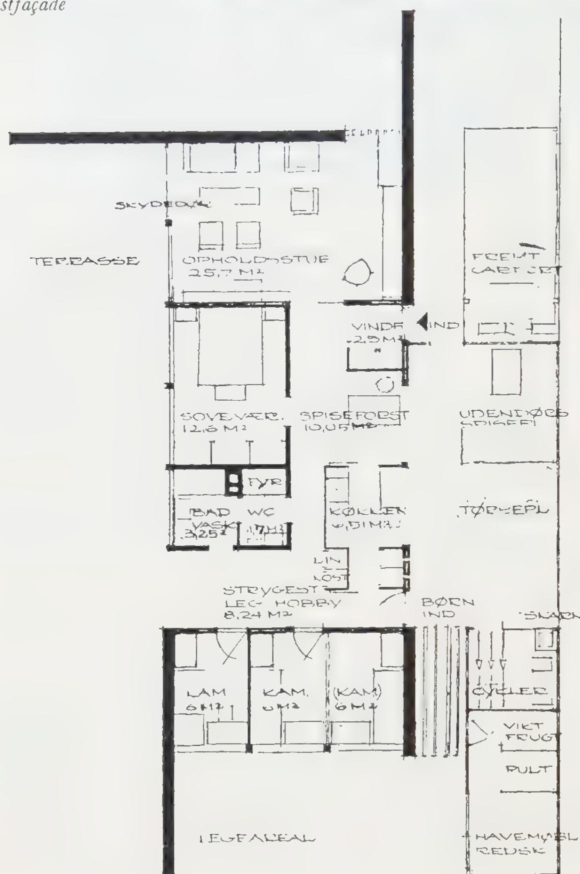
Arkitekterne Henrik Iversen og Harald Plum og civilingeniørerne N. J. Manniche og J. Hartmann. *Gruppe B. 1. præmie. Plan og façader 1:200*

Af dommerkomiteens betænkning:

Forslaget er indsendt med to planvariationer til bedømmelse under henholdsvis gruppe A og B, men begge projekterne tilfredsstiller B-gruppens krav og er bedømt i denne gruppe. Projektet er præmieret for sin klare idé og den konsekvens, hvormed denne er gennemført både i plan, konstruktioner og arkitektur. Forslagsstilleren har i sin beskrivelse udmærket argumenteret for projektets grundlæggende tanke om en deling mellem forældrenes rolige rum og børnekamrenes kombination med husets egentlige arbejdspladser. Plandispositionen giver et overbevisende udtryk herfor.

Vestfaçade

Nordgavl

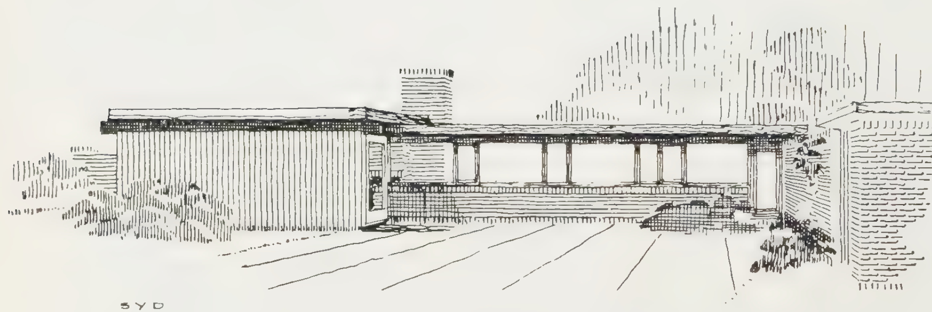

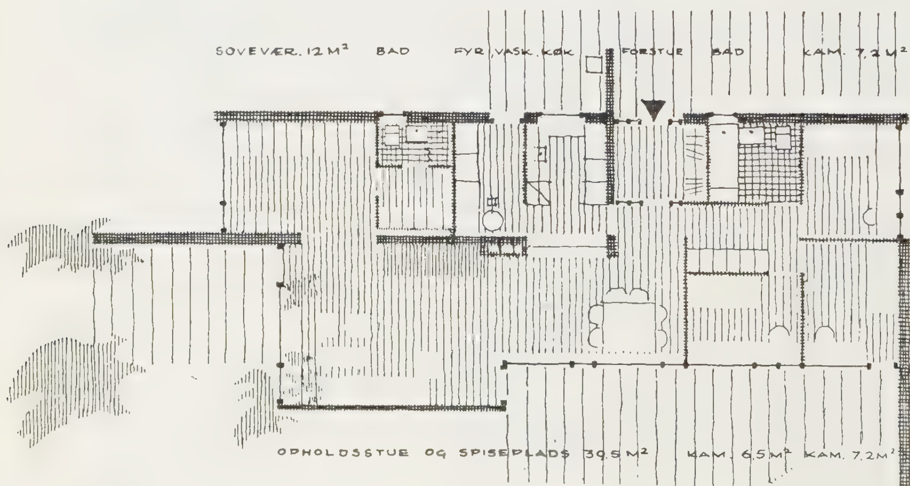
Sydgavl

Arkitekt Jørn Albrechtsen. *Gruppe B. Præmieret. Plan og facader 1 : 200*

Af dommerkomiteens betænkning:

Projektet er i første række præmieret for sin klare arkitektoniske udformning. Huset har en mere differentieret plan end de fleste andre projekter. Den stærke opdeling har imidlertid medført at spiseplads og legerum er blevet lidt for knebne.

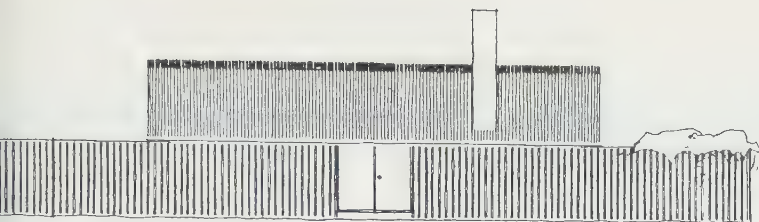

Arkitekt Bertel Udsen. *Gruppe B. Præmieret. Plan 1 : 200*

Af dommerkomiteens betænkning:

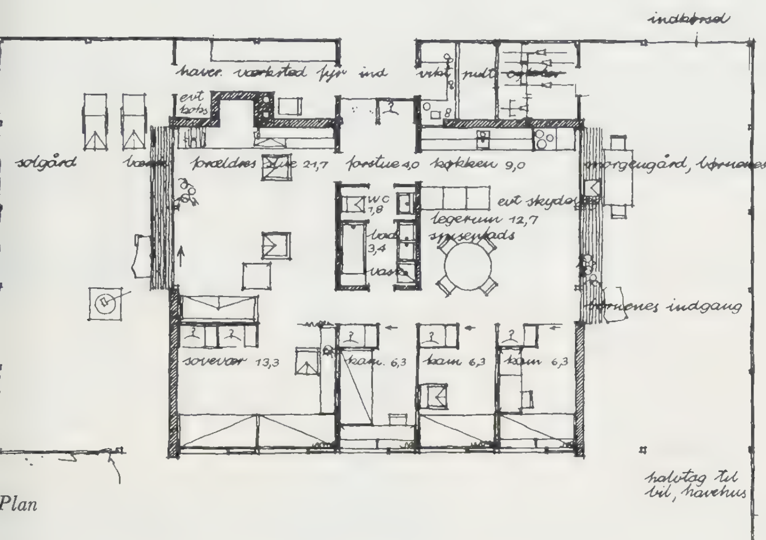
Projektet er præmieret for sine store fortjenester hvad angår de arkitektoniske kvaliteter i rummenes udformning og placering i forhold til hinanden. Huset er en meget klar plan af kendt tilsnit med markante opholdsafdelinger, de 3 et-sengs børnekamre omkring et stort badeværelse og opholdsstuen med åben forbindelse til forældresoverummene, hvorfra der gennem skabsgang er forbindelse til et mindre bad. Alle rummene er dels ved den nævnte skabsplacering og dels ved i børneafdelingen at lægge skabene i et fællesforrum tiltalende i udformning, og der er skabt mulighed for at undgå en udpræget sovekammermøblering.

Køkkenet har udmærket forbindelse gennem bryggers og til udvendig køkkengård. Udhus iøvrigt er ikke vist. Forslaget har med sin størrelse ikke taget særlig hensyn til programmets ønsker om beskeden økonomi.

Nordfaçade

Østgavl

Arkitekterne Jørgen Rasmussen i samarbejde med Ib Rasmussen og Ulrik Plesner. *Gruppe B. Præmieret. Plan og façader 1 : 200*

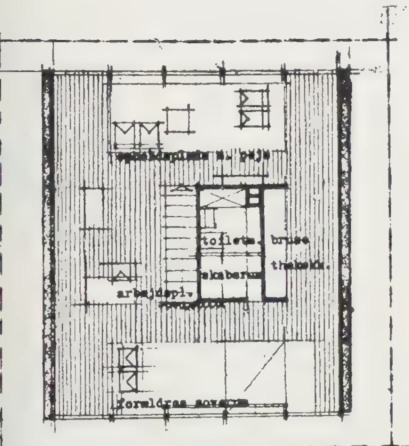
Plan

Af dommerkomiteens betænkning:

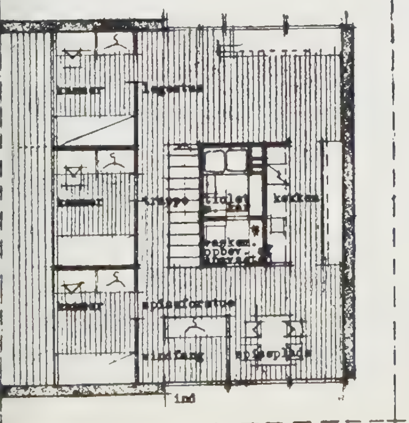
Projektet er en relativ klar løsning på en i konkurrencen hyppigt forekommende kompakt plantype. Dens hovedtræk er: forældresoverum i nær tilknytning til opholdsstuen, og 3 børnekamre ved en spise-lege-køkken-gruppe samlet omkring en installationskerne indeholdende bad og w.c. Projektet fremhæves særligt for enkle og overskuelige indgangsforhold gennem en velformet forstue med direkte adgang til køkken-spisegruppen på den ene side og opholdsstuen på den anden.

Bad og w.c. uden vindue til façaden betragtes af dommerkomiteen ikke som noget tilstræbelsesværdigt, ligesom den viste beliggenhed med installationerne opad opholdsrummene ikke er heldig.

Udenomsrummenes beliggenhed er bevidst arkitektonisk udnyttet, men den viste gruppering af de knebne rum er mindre heldig.

loftsplan

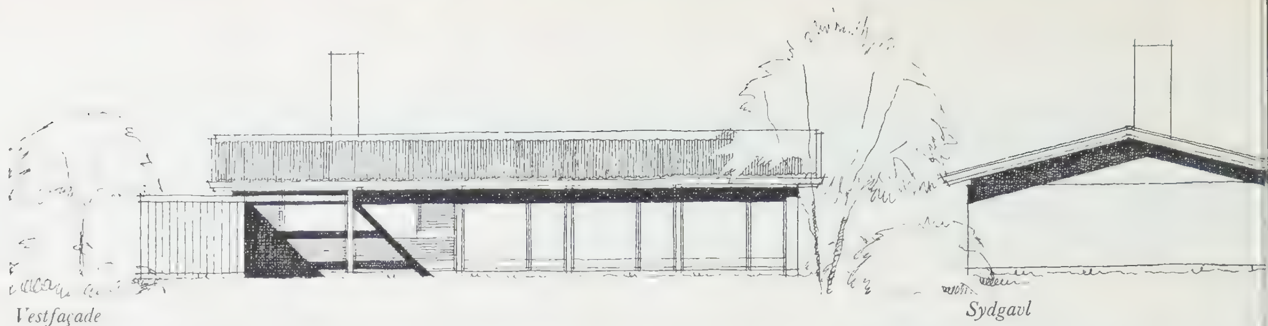
stueplan

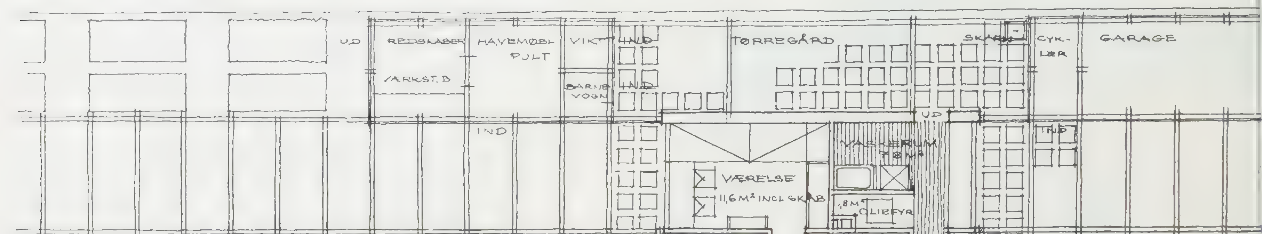
Arkitekterne Ole Dreyer, Henrik Gormsen, Knud Holscher og Erik Korshagen. *Gruppe B. Indkøb. Planer 1 : 200*

Af dommerkomiteens betænkning:

Forslaget fremhæves på grund af sin planudformning, der er en absolut nydannelse indenfor den iøvrigt velkendte $1^1/_2$ etages hustype. Projektet har dog adskillige planmæssige mangler og synes ikke videre økonomisk. Huset er næppe egnet til opførelse på en normal villagrund, men ideen indbyder til videre bearbejdelse.

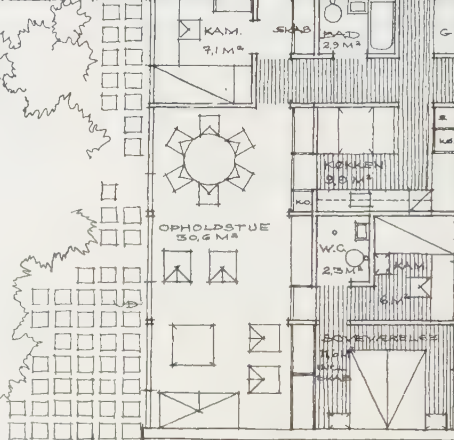
Vestfaçade *Sydgavl*

Arkitekterne Alice og Børge Kjær. *Gruppe B. Indkøbt. Plan og façader 1 : 200*

Af dommerkomiteens betænkning:

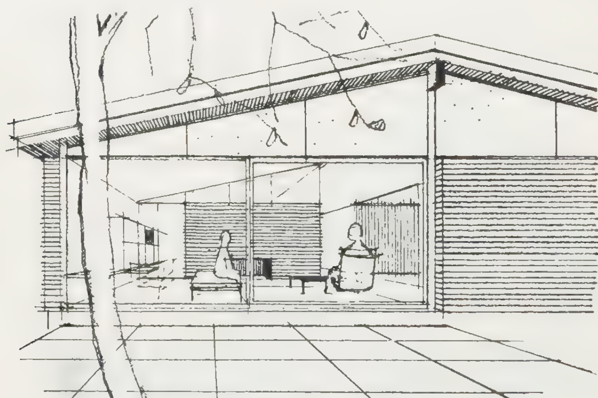
Forslaget fremhæves for sine ydre arkitektoniske kvaliteter. Der er i planen foretaget en adskillelse mellem en børneafdeling og en forældreafdeling, men planen er blevet uklar, bl. a. fordi forslagsstilleren har tilvejebragt flere sengemuligheder, end i programmet forlangt. Den påtænkte sammenlægning af forældresoverum og opholdsstue, når børnene har forladt hjemmet, synes ikke at give særlige rummæssige fordele – især da opholdsstuen i forvejen er temmelig stor.

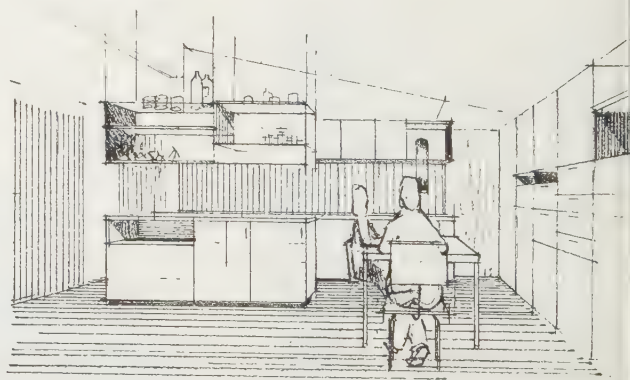
BRUTTOETAGEAREAL:
123,5 M^2
NETTOBOLIGAREAL:
102 M^2
BEBYGGET AREAL:
159 M^2

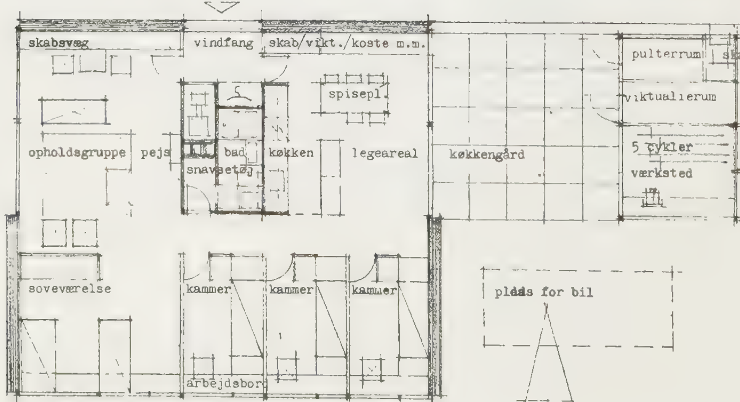
Plan, mål 1 : 100

Perspektiv fra vest

Perspektiv af opholdskøkken

Plan

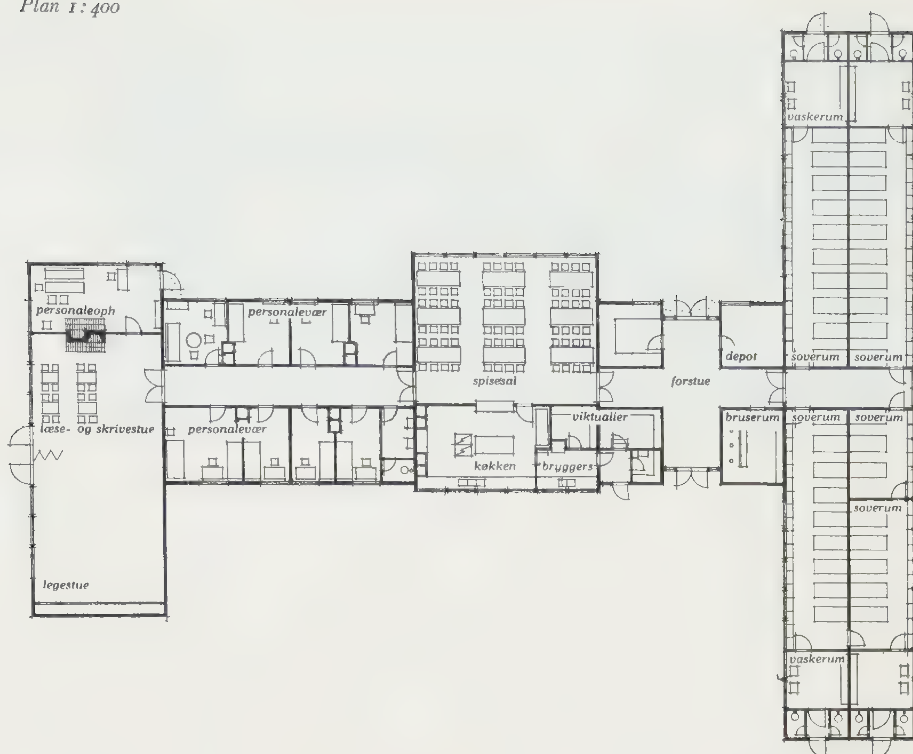
Arkitekterne Ole Dreyer, Henrik Gormsen, Knud Holscher og Erik Korshagen. *Gruppe B. Indkøbt. Plan 1 : 200*

Af dommerkomiteens betænkning:

Projektet er på grund af sin størrelse overflyttet fra gruppe A, uanset at det ikke opfylder kravet om adskilt bad og w.c. Det fremhæves for løsningen på indgangsforholdene og sine arkitektoniske kvaliteter.

Spisepladsen er underdimensioneret, og køkkenets placering med rygvendt arbejdsplads 4 m fra vinduet er uheldig. Huset er velorienteret med alle kamre mod syd og opholdsstuen mod vest og vil egne sig for flere forskellige parcelorienteringer.

Plan 1:400

Feriehjem ved Nordstrand, Nykøbing Sjælland

Arkitekter: Carlsberg Bryggeriernes Projekteringsafdeling

Ved Nordstrand, Nykjøbing Sj., har Carlsberg Bryggeriernes arbejdere med støtte fra virksomheden ladet opføre et feriehjem for deres skolesøgende børn.

Bygningen, som er beliggende på et 2 tdr. land stort grundareal, blev planlagt til opførelse i 2 etaper og påbegyndt i sommeren 1955.

Første etape rummede sovepladser til 40 børn samt de dertil mest nødvendige lokaleforhold og blev i den form benyttet sommeren 1956.

I sin endelige udformning, som blev afsluttet i april 1957, kan feriehjemmet modtage ialt 72 børn ad gangen og udnyttes i forbindelse med skoleferien i 4 perioder à 14 dage.

Sovepladserne er fordelt i 5 sovesale, bl. a. for at kunne imødekomme varierende antalsfordeling mellem drenge og piger, og til hver sovesal hører vaskerum og toiletforhold. Sidstnævnte er anbragt således, at de dagen igennem kan adskilles fra de øvrige lokaler og tilkobles legepladsen. Yderligere er der i forbindelse med sovefløjen indrettet et fælles baderum.

Udendørs legeplads ved feriehjemmets opholdsfløj

Feriehjem ved Nordstrand. Indgangspartiet me[d] soveafdelingen til højre og køkken med køkken[-] adgang til højre

I personalefløjen er indrettet en 2 værelses „lejlighed“ for bestyreren, 5 enkeltværelser, et sygeværelse samt et fælles toiletarrangement.

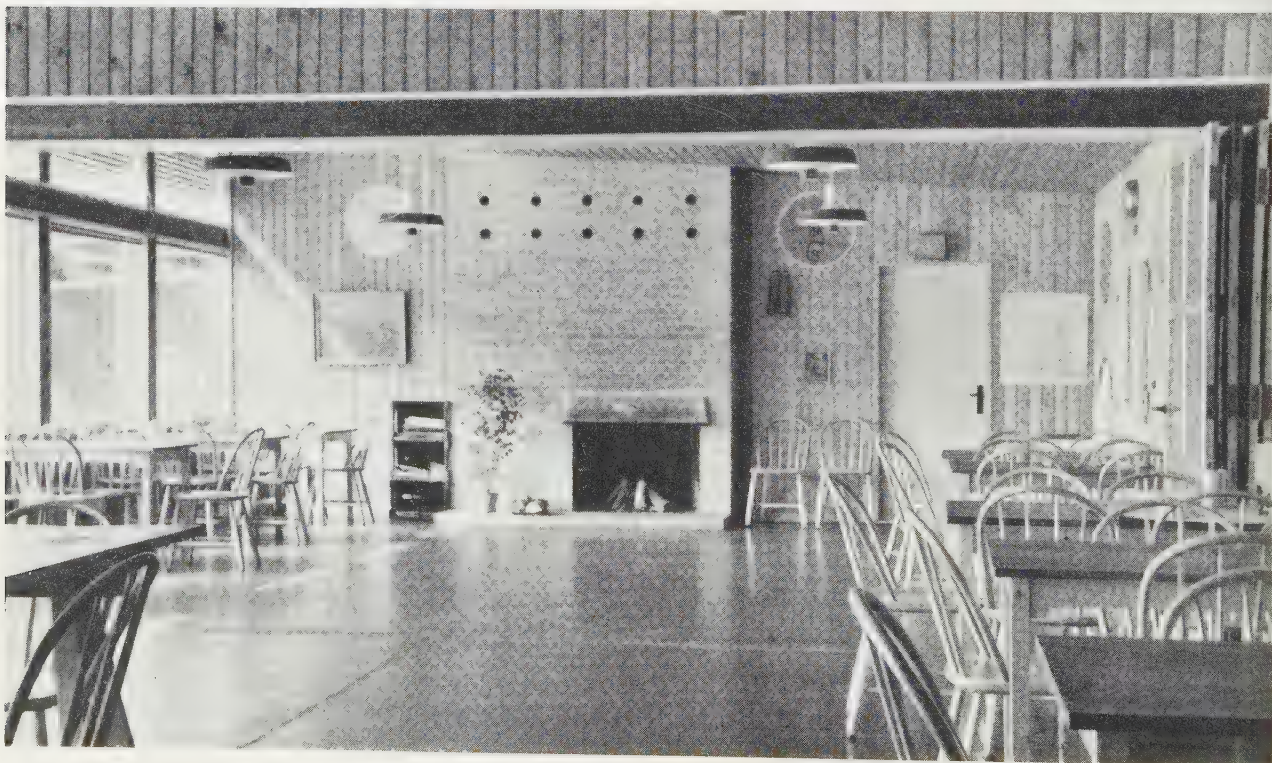
Hobbyfløjen hører til den sidste udvidelse og er indrettet med henblik på indendørs beskæftigelse i dårligt vejr, sløjd, spil, m. m. samt til filmsforevisning. Salen kan ved hjælp af en foldevæg opdeles i 2 rum. Den murede pejs indgår som samlingspunkt ved aftenunderholdningen. I direkte tilknytning til hobbysalen er udlagt et overdækket og flisebelagt udendørsareal til opstilling af bordtennisborde el. lign. Endelig er der som en del af hobbyfløjen indrettet en hyggestue for personalet.

Bygningen er opført af en trækonstruktion med et udfyldningsmateriale, som dels består af Durisolvægelementer, dels af træbeklædning med indlagt isolation. Gulvene er overalt belagt med farvet asfalt. Da bygningens anvendelse indskrænker sig til sommermånederne, er der ikke udført varmeinstallation, men 2 elektriske vandvarmere forsyner køkken og bad.

Bortset fra en læbeplantning bestående af fyr, gran og birk, henligger legepladsarealet i alt væsentligt uberørt som mark, hist og her „møbleret“ med små øltøndehuse og gynger. En skærmet bålplads opsat af plantesten er en eftertragtet opholdsplads i de lune sommeraftener. Fra grunden kan børnene ledes ad en privat gangsti de ca. 200 m direkte ned til klitterne og badestranden.

Det samlede bebyggede areal udgør 725 m², og byggeudgifterne andrager ca. kr. 250.000,00, hvortil kommer udgiften til inventarindretning m. m., som andrager ca. kr. 45.000,00.

Carlsberg Bryggeriernes Projekteringsafdeling har forestået feriehjemmets projektering og opførelse. Samtlige entrepriser er udført af lokale håndværksmestre.

Interiør fra feriehjemmets store opholdsrum

El-installationer

H. Justesen: El-installationer i boligbyggeri. Statens Byggeforsknings-institut, rapport nr. 20. København 1957. 26 p. A4. Ill. Pris kr. 8,–. I kommission hos Teknisk Forlag, Vester Farimagsgade 31, København V.

Referat af teknisk samtale mellem arkitekter, ingeniører, installatører samt repræsentanter for fabrikanter, forsyningsselskaber, organisationer og myndigheder inden for el-branchen. El-installationerne i det almindelige boligbyggeri diskuteres dels udfra den ved regulativer og stærkstrømsloven fastlagte standard, dels udfra den tekniske og brugsmæssige standard.

Boligens almindelige tekniske og brugsmæssige standard har undergået adskillige ændringer i de senere år, tildels som en følge af ændringer i byggemetoderne. Denne udvikling har dog endnu ikke medført større ændringer af el-installationerne, men kravet om en tilpasning af el-installationsformen trænger sig på. Den almindelige form for skjult ledningsinstallation (i stålrør) indebærer store brugsmæssige fordele, men er dog ikke længere altid den mest hensigtsmæssige installationsform i boligbyggeri. Fremføring af rørene og anbringelse af dåser er i nogle af de moderne former for etageadskillelser meget besværlig og kan endog være umulig i forbindelse med f. eks. præfabrikerede beton-elementer. Samtidig bevirker elektricitetens stigende anvendelse i hjemmene og i boligejendommes fællesanlæg, at kravene til den brugsmæssige standard udvides. Væsentlige forbedringer kan ofte opnås uden, at omkostningerne derved mærkbart vil påvirke huslejen. Imidlertid kommer ønsker om forbedringer af den brugsmæssige standard undertiden i konflikt med stærkstrømslovens og regulativernes bestemmelser. Dette medfører overvejelser om ændringer af installationsmateriellet således, at nye brugsmæssige krav kan opfyldes uden, at det går ud over sikkerheden. Deltagerne i samtalen belyser talrige af de detailproblemer, der opstår, når installationsformen ændres, med egne erfaringer og overvejelser, og anfører adskillige eksempler på mangler ved den gængse udførelsesform samt midler til at råde bod på manglerne.

Betong, uarmeret og armeret

Prof., dr. techn. Inge Lyse og institutingeniør N. J. Wiig. 445 sider, rigt illustreret. Pris: d. kr. 66,15. F. Bruns bokhandels forlag, Trondheim.

Bogen er skrevet som lærebog for undervisningen ved Norges tekniske højskole samt som håndbog for praktiserende ingeniører. Den omfatter betonteknologi, beregningsmetoder, anlægsteknik, projektering af forskellige bygværkstyper samt mindre afsnit om forspændt beton og præfabrikering af bygningselementer. Forfatternes pædagogiske erfaringer har på en heldig måde præget stoffets tilrettelægning og præsentation, såfremt bogen vurderes som lærebog for studerende. Som håndbog for praktiserende teknikere synes den derimod ikke umiddelbart hensigtsmæssig, der savnes således oversigtstabeller, stikords- og sagregister m. v.

Illustrationsmaterialet er meget omfattende og understøtter stort set teksten på udmærket måde. Reproduktionsteknikken er imidlertid ikke særlig god, stregklicheerne virker gnidrede og mål- og tekstangivelser meget klemte ved nedfotografering. Fotografierne synes overvejende overført fra bogtryksgengivelser og er reproduceret med meget groft rastenet.

På side 356–360 er betonbroers arkitektur omtalt. Det burde være undgået. Frem for fire siders skitsering af „enhedsprincippet", „balance mellem horizontal og vertikal linieføring", „harmoni i systemet" etc. burde være valgt enten at lade dette stof behandle i samarbejde med en erfaren arkitekt, eller at henvise læseren til i påkommende tilfælde at samarbejde med arkitekter.

Behandlingen af betonteknologien fylder ialt 81 sider. På grund af de talrige illustrationer, som desværre er uden selvstændige figurtekster, er dette afsnit derfor meget summarisk, d. v. s. udmærket som orienterende oversigt, men utilstrækkeligt både til praktisk brug og for den, der søger mere dybtgående betonteknologisk indsigt.

Afsnittet om beregningslæren indeholder såvel de traditionelle metoder, der bygger på elasticitetsteorien, som de efterhånden mere og mere populære brudmetoder, der bygger på plasticitetsteorien. Desværre har plasticitetsteorien også i de efterfølgende afsnit fået en underordnet placering.

I indledningen er en lang række dristige konstruktioner omtalt. Man forventer derfor i afsnittet om husbygningskonstruktioner at finde de simpleste typer af skalkonstruktioner behandlet. På dette punkt skuffes man dog. Afsnittet omhandler kun de simple bærende elementer.

I afsnittet om forspændt beton ville en bredere behandling af beregningsprincipperne have været ønskelig.

Som lærebog for ingeniørstuderende ligger den foreliggende bog på linie med andre udenlandske værker vedrørende beton og jernbeton, og i sin klart pædagogiske opbygning må den siges at være bedre end andre skandinaviske. Den bringer imidlertid ikke uddannelsen på linie med praktiske ingeniørers kunnen og inspirerer ikke til den dristighed og skønhed, som det bedste indenfor moderne betonbyggeri af i dag viser. Arkitekter, der interesserer sig for betonens og jernbetonens muligheder i moderne byggeri, vil derfor næppe finde meget anvendelse for den.

Erwin Poulsen og G. M. Idorn

Arkitektur-konkurrencer

Architektur Wettbewerbe, nr. 22. Heime, Altersheime, Jugendheime, Jugendherbergen. Redaktion Karl Bertsch. Karl Krämer Verlag, Stuttgart.

Karl Krämer i Stuttgart udgiver en serie hæfter, der udelukkende behandler afsluttede konkurrencer. Hæfterne er tilrettelagt som tidsskrifter i format A4. De forskellige projekter bliver udførligt behandlet med gengivelse af planer, snit og opstalter, perspektivskitser og modelfotografier. Hvert hæfte behandler konkurrencer om byggeri i afgrænsede grupper. Der er således tidligere udgivet hæfter med skoler, byplanlægning, sygehuse, administrationsbygninger, boligbyggeri, rådhuse, kirker, folkeskoler og gymnasier. Efter det foreliggende nr. 22 med alderdomshjem, ungdomsherberger osv., som udkom i november 1957, vil der komme hæfter med sportsanlæg og frilufsbade og svømmehaller, med fagskoler, teatre, koncerthuse og sygehuse. Prisen for de enkelte hæfter ligger på ca. DM 10.– og der udkommer ca. 3 hæfter om året. Serien Architektur Weltbewerbe giver et godt og instruktivt materiale.

Skolemøbler

School Furniture, udgivet af London County Council, i kommission hos Staples Press Limited, London 1957. Ill. ca. 50 sider, pris 15 sh.

London County Council har udsendt denne bog for at lette arbejdet for lærere og arkitekter ved indretningen af skolerne. Indholdet er delt i 5 grupper: Opbevaringsmøbler, borde (af forskellig art), kombinerede borde og opbevaringsmøbler, siddemøbler og forskellige møbler som f. eks. tavler, højttalere o. l.

Der er ingen egentlig tekst i bogen, men kun billedtekster. Alle møblerne er vist i fotografier og tegninger, enten snit, plan og opstalt eller isometri. Billedteksterne giver oplysninger om møblernes anvendelse, om materialerne og deres behandling, om samling og opsætning.

De fleste af de viste eksempler ser ud til at være gode og funktionelt rigtige møbeltyper.

Denne bog indeholder fortrinsvis møbler til større skolebørn, men det er tanken senere at udsende en bog med møbler også for de mindre børn.

CE

Indlæg

Vedrørende Sparekassens konkurrence om enfamiliehuse

Jeg vil hermed på det kraftigste protestere imod den måde, hvorpå mit projekt (nr. 12131) er blevet ophængt. På grund af sygdom kom jeg først ind på udstillingen i dag, og opdagede her, at forslagets 8 tegninger var blevet ophængt i to lag. Det var vanskeligt for ikke at sige umuligt for folk, der ikke kendte projektet, at finde ud af, at der gemte sig 4 tegninger bag de fire synlige. De tre tegninger kunne man komme til at se ved at løfte de foranhængende, men den fjerde sad bag ved perspektivtegningen, som var fastgjort med tre knappenåle og derfor ikke kunne flyttes. Denne skjulte tegning var især vigtig for forståelsen af projektet, idet den viser placeringen af elementerne i typehuset og diverse byggeetaper. Til trods for at jeg omhyggeligt havde nummereret hver enkelt tegning og yderligere på hver tegning havde skitseret hvorledes jeg ønskede den ophængt i sammenhængen samt havde klæbet tegningerne sammen to og to med klæbestrimmel var disse sprættet fra hinanden og ophængt fuldstændig planløst. Dette umuliggjorde enhver forståelse af projektet og dets mange variationsmuligheder. Man spørger sig selv om dommerne i konkurrencen også kun har set projektet i denne sønderlemmede form. Da jeg har været ude for tilsvarende sjusk og mangel på respekt for kollegers arbejde i tidligere konkurrencer og også tidligere har protesteret derimod (men altså resultatløst), sender jeg en kopi af denne klage til tidsskriftet *Arkitekten* med anmodning om offentliggørelse.

Ole Rafn

P.S. Kopi tilsendes også Sparekasserne, idet jeg samtidig protesterer imod at der fotograferes på udstillingen uden de konkurrerendes samtykke!

Svar fra konkurrenceudvalget

Der indkom som bekendt over 500 forslag til sparekassens konkurrence. Det er mange for publikum, for dommerne og for dem, der skal registrere projekterne og hænge dem op. Under bedømmelsen skiftede adskillige af forslagene oven i købet plads. Kun med nød og næppe kunne museets sale således rumme de mange projekter. Udvalget måtte derfor benytte sig af sin ret til at sammentrænge forslag, der i omfang ligger væsentlig over gennemsnittet. Alligevel blev projekt „12131“, kun halveret til trods for at det var otte gange større end gennemsnittet.

Noter

U.I.A.'s generalforsamling 1957

Som meddelt i *Arkitekten* nr. 2 afholdes U.I.A.s kongres i Moskva i dagene 20.–28. juli 1958.

Som tidligere omtalt skulle den internationale arkitektunions generalforsamling og kongres have været afholdt i 1957 i Moskva. På grund af begivenhederne i Ungarn sidste efterår besluttede U.I.A.s eksekutivkomité imidlertid tidligt på året at udsætte afholdelsen af den V. kongres til 1958. Derimod vedtoges det at afholde generalforsamlingen – der vedtægtsmæssigt skal afholdes hvertandet år – i 1957, men uafhængigt af kongressen.

Generalforsamlingen blev derefter afholdt i Paris den 5.–7. september med deltagelse af delegerede fra U.I.A.s 36 medlemslande. Den nordiske sektion, som D.A.L. er tilsluttet, har 3 mandater i generalforsamlingen og var ved mødet repræsenteret ved S.A.R.s direktør *Tor Lindgren* og arkitekt *Frank Vilsboe*, som var udpeget af D.A.L. (det tredie mandat blev ikke besat). Ialt deltog ca. 70 delegerede i mødet. Et af hovedpunkterne på dagsordenen var at få fastsat stedet for afholdelsen af den udsatte V. kongres. Fra russisk side var man stærkt interesseret i at få kongressen afholdt i Moskva som oprindelig planlagt, og dette blev da også vedtaget omend ikke enstemmigt. Schweiz og Holland stemte imod, medens den nordiske sektion undlod at stemme.

Et andet hovedpunkt var valg af ny præsident. Herunder valgtes den chilensiske arkitekt *Hector Mardones Restat* til U.I.A.s 3. præsident. Den første præsident var nu afdøde *Patric Abercrombie*, England; den netop afgåede præsident var *Jean Tschumi*, Schweiz.

Som vicepræsidenter valgtes *Robert Matthew*, England, og *Yang Tung Pao*, Kina. *Pierre Vago*, Frankrig, genvalgtes til generalsekretær med acclamation. Ligeledes genvalgtes kassereren *van Hove*, Belgien.

Der blev endelig optaget to nye medlemslande, nemlig Philippinerne og Venezuela.

Inden 15. februar

Akademiets rejsestipendier og legater skal søges inden 15. februar på særligt skema, der udleveres på akademiets kontor. For arkitekterne drejer det sig om et rejsestipendium på 3000 kr., enkelte rejseunderstøttelser på ikke under 1000 kr., legat på 225 og rejselegat på 1500 kr.

De Bielkeske legater

Af de Bielkeske legater er nogle lodder på 600 kr. ledige for unge lovende kunstnere (malere, billedhuggere og arkitekter), ikke over 35 år, til uddannelse i deres fag, enten ved rejser eller på anden måde. Ansøgning om legatet – *hvortil skema ikke benyttes* – må indeholde fuldstændig oplysning om den søgendes stilling, derunder fødselsår og forhold i økonomisk henseende og iøvrigt om vedkommendes uddannelse og om øjemedet, hvori legatet søges. Ansøgninger indsendes, ledsaget af eventuelle anbefalinger, til De Bielkeske legater, Universitetskuratoriet, Studiestræde 6, København K. *inden 15. februar.*

Stipendier til studieophold i Norge

Ifølge Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde's fundats skal dette bidrage til øget forståelse og samarbejde mellem Norge og Danmark på kulturelle og andre områder. Fondets stipendier fordeles efter fundatsen indenfor følgende grupper: arbejdere, erhvervene, kirken, kunsten, skolen og videnskaben, og ved uddelingen vil der især blive lagt vægt på, at opholdet sætter pågældende i stand til at gennemføre videregående studier, ansøgeren ikke kan gennemføre i Danmark. Foruden stipendier til studier i Norge uddeles enkelte opholdsstipendier til fondets ejendom „Schæffergården“ til danske, der søger videre- eller specialuddannelse indenfor ovennævnte grupper.

Ansøgning om stipendium til stipendieåret 1. september 1958 til 31. maj 1959 må for at komme i betragtning være fondet i hænde senest *6. marts d.å.* Ansøgningsskema fås ved henvendelse til fondets sekretariat: Schæffergården, Ermelundsvej 105, København Gentofte, Telefon Gentofte 6065.

Nye idealer i kirkebyggeriet

Der er i de senere år bygget enkelte moderne kirker her i landet. Men de fleste kirker, der bygges, er stadig pasticheprægede.

I Nakskov har man planer om at bygge en kirke med 200 pladser. I en helsidesartikel skriver Lollandstidende den 20. december om kirken. Heraf fremgår bl. a.: „Udvendig vil Stormarkskirken få et gammeldags udseende, men indvendig vil den svare til de krav, den moderne tid stiller til kirkearkitektur.“

Af planen og et modelfotografi, der ledsager artiklen, fremgår det, at det bliver en blandet romansk-gotisk kirke med empirevinduer. Kapel og kor er så behændigt føjet til kirken, at det hele får et selvgroet præg.

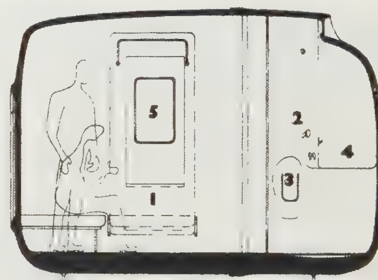
Der var engang, da kirkebyggeriet var et udtryk for landets eller egnens kulturelle stade. Det er det forhåbentlig ikke mere.

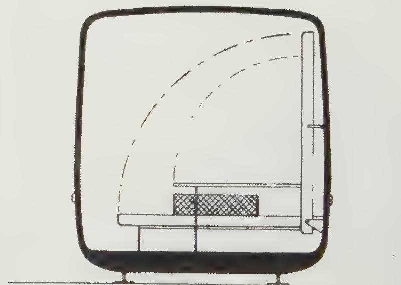
art, som arbejdet med de nye materialer har afled

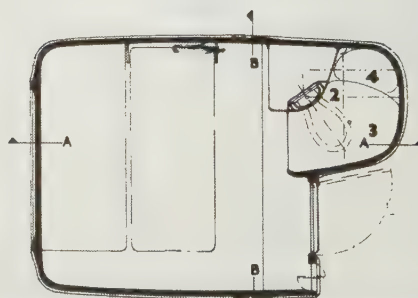
Vi har fra *Architectural Design* klippet et eksem pel på anvendelse af plastic, nemlig en af Ione Schein konstrueret mobil hotelkabine, hvoraf v bringer et par billeder. Kabinen er støbt af armere polyester plastic. Skallen er 5 cm tyk, og hele herlig heden vejer 700 kg. Konstruktionen i forbindels med det valgte materiale har resulteret i et produkt

Hotelkabine af plastic, vægt 700 kg. Kabinen kan flyttes efter behov

Snit og plan af plastickabinen. Kabinens interiør må nærmest sammenlignes med skibsaptering. Installationer og inventar kan klappes sammen, så der bliver størst mulig frit gulvareal. 1) Klapseng (dobbeltseng). 2) Bruser. 3) W.C. 4) Håndvask. 5) Klapbord

som ikke fordrer anden vedligeholdelse end reng[...]ring, som ikke ødelægges eller lider skade ved sl[...] og almindeligt slid, hvis overflade ikke oxiderer, [...] hvis varmeisolation svarer til en 30–40 cm teglsten[...] væg. Kabinen er tænkt benyttet til moteller ell[...] anden form for hotelvirksomhed af sæsonmæss[...] karakter, hvor kabinens flytbarhed kan udnyttes.
Kilde: *Architectural Design*, nr. 11, november 195[...] (England).

SBI-T[...]

Plastic-lås til Curtain Wall

I byggesystemer, der opbygges ved hjælp af præ[...]fabrikerede standarddele, er fuger og knudepunkte[...] ofte de detaljer, der bereder de største vanskeligheder[...]

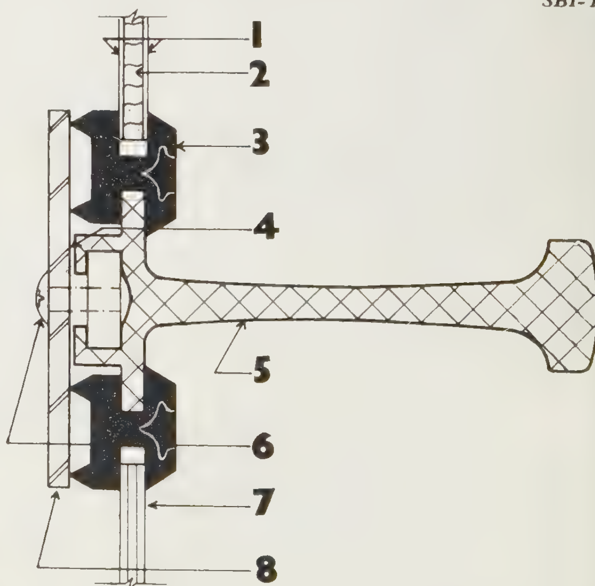
Det er derfor interessant at se den rationelle o[...] elegante løsning, Eero Saarinen har anvendt til e[...] maskinfabrik i Minnesota.

Ydervæggene er udført som curtain walls. Felterne i væggene er af specialglas (7) eller eternitplader me[...] emailleret aluminiums „hud" (1–2), indsat i e[...] aluminiumsskelet (5) og med samlingerne afdække[...] med bånd af rustfast stål (8).

Det nye og interessante i konstruktionen er de[...] plastic-profil af neopren (3), der anvendes som samle[...]led mellem ydervægspladerne og aluminiumsskelettet[...]

Neoprenen, der er halvhård, leveres i to profiler[...] selve profillisten, (3), og en „låseliste", (6). Sålænge låselisten ikke er monteret, er plastic-profilet tilstræk[...]keligt eftergivende til, at det kan krænges omkring flangerne på aluminiumsprofilet (5), og til at væg[...]pladerne kan „smuttes" på plads – populært sagt man kan anvende plastic-profilets særlige materiale[...] karakter til at få en vægplade ind i et felt, der er mindre end pladen. Når låselisten derefter presses på plads, som vist på tegningen, presses plastic-profilets flanger fast mod vægplader og aluminiumsprofiler, og hele konstruktionen er låst.
Kilde: *Architectural Design* (England), Nov. 57.

SBI-TT

Snit i facadekonstruktion med anvendelse af de beskrevne neoprenlister. Tallene på figuren er forklaret i teksten

Se HFB side 433

FRA TIDSSKRIFTERNE

Tidsskrifter modtaget indtil 31. december 1957

Form 9/1957

Vad vet vi om varan? Om brödrostens funktion och babyns. Fem formgivare. Utvalda föremål fran Design Centre i London. Tingen och vi, boganmeldelse af Aron Borelius. Ny stor möbelpristävling (udskrevet af Sverige Möbelindustriförbund og Svenska Slöjdföreningen). Årets lunningspristagere. 100 møbler 1957 – udvalg foretaget af Svenska Slöjdföreningen i samarbejde med Sveriges möbelindustriförbund.

Form 10/1957

Sten Kauppi, guldstickare. Hus av glas för glas (Orrefors udstillingsbygning, af Bengt Gate. Flinta, bärnsten, porfyr, näver och horn, af Carl Appelgren. Har hemslöjden berättigande, af Gertrud Ingers. Främmande fogel, af Kurt Ekholm. Svensk hemslöjd har framgång i Danmark, Verklig hemslöjd, af Karl Cajmatz. Hæftet indeholder mange meget fine fotografier af hemslöjd og de materialer, der benyttes hertil.

Forum 11/1957

Udstillingen Atomet på Schiphol lufthavnens område i Amsterdam. Nogle bemærkninger til denne udstilling af J. B. Bakema. Berlin Interbau – Hansaviertel, af E. F. Grossman. Kunsten at lave udstillinger (11. Triennale). Colori e forme nella casa d'oggi – udstilling i Como.

Plan 5/1957

Markpolitik och generalplacering. E. O. Holmberg: Interbau Berlin 1957. F. Lindström: Byggkrångel och förenklad byggnadslagstiftning. Trevåningshus bredvid villor. G. Larsson: Strukturrationalisering på kontinenten. Trafiksäkerheten. A. Blomstrand: Motorvägar och jordbruk.

Plan 6/1957

Lortvattnet rann ut i sanden. G. Sidenbladh: Brobyggnadskonstens förfall. Gångstad i Uppsala. S. Tynelius: Varför inte fastställa generalplanerna? I. Persson: Butikshandeln i Vällingby centrum.

Meddelelser fra
DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

Bredgade 66, København K.
Telefon *Minerva 1290

Kvalificeret iransk arkitekt

Kinmars Izadi, der er arkitekt og bosat i Tehran i Iran, har skrevet til D.A.L. og bedt forbundet hjælpe ham til en tidsbegrænset ansættelse på en dansk tegnestue. Han har diplom fra arkitektskolen ved universitetet i Tehran (1946) og har ved afslutningen af sit studium modtaget en medalje af 1. grad. Han har i 9 år været ansat i det ministerium, der har med jernbanebygning at gøre, og i ca. 20 måneder på Kampsax' kontor i Tehran. Han har desuden siden 1955 været undervisningsassistent på arkitektskolen ved universitetet. Han taler fransk og engelsk. Izadi er 37 år, er gift og har 2 børn.

Danske arkitekter, der vil hjælpe arkitekt Izadi til en tidsbegrænset ansættelse kan skrive direkte til ham. Hans adresse er:

134, Koutchè Yazd, Avenue Villa
Tehran, Iran.

Adresseforandringer

Arkitekt Bengt H. Ahrenkilde, *bolig* fra Bergthorasgade 1, S, til Strandboulevarden 58, 5. sal tv., Kbh. Ø, telefon Tria 3630.

Arkitekt Bengt Blasberg, *bolig* fra Tallgatan 10, Hälsingborg til Narvagatan 2, Råå, Hälsingborg, Sverige. *Tegnestueadresse* uændret.

Arkitekt Hans Bretton-Meyer, *bolig* fra Kaløvej 17, Vanløse, til Havdrupvej 114 A, Vanløse. Tlf. uændret: DA 1046.

Arkitekt Hans Ole Christiansen, *tegnestue* fra Engvej 36, Rungsted Kyst, til Badstuestræde 8, Kbh. K, telefon Byen 4772, *bolig* uændret Engvej 36, Rungsted Kyst.

Arkitekt Kaj Olesen, *bolig* Gyldenstensvej 12, Odense, *ny telefon:* Odense 130990.

Arkitekt Erik Lehn Petersen, *bolig* fra Hjortebrovej 30, Haderslev, til Jens Juelsvej 2, 7. sal, Odense, og *tegnestue* fra Nørregade 40, Haderslev, til Jens Juelsvej 2, Odense, telefon Odense 9544.

Arkitekt Bent von Platen-Hallermund, *bolig* fra Holgersvej 11, Charlottenlund, til Mantziusvej 10 B, Hellerup, telefon Helrup 6022.

Arkitekt Steen Schaumburg-Kristensen, *bolig* fra I. E. Ohlsensgade 19, Kbh. Ø, til Søtoften 33, Gentofte.

Bekendtgørelse

Det bekendtgøres herved, at boligministeriet under 20. december 1957 i medfør af bekendtgørelse nr. 242 af 30. april 1949 af lov om byplaner har stadfæstet den af Københavns kommunalbestyrelse den 18. februar 1954 vedtagne byplanvedtægt med tilhørende plan for et område i Utterslev ved Utterslev Torv, Horsebakken, Hyrdevangen, Utterslevvej og Rentemestervej.

De af byplanen omfattede ejendomme er: del af matr. nr. 8*c* (gadeareal), samt 18*a* (2 lodder), 18*c*, 19*a*, 19*d*, 20, 25, 26, 28*a*, 28*b*, 46, 47, 49, 52, 53, 54, 55, del af 631, 1225, 1336 af Utterslev og et umatrikuleret gadeareal af Brønshøj i Hyrdevangen.

Tinglysning af vedtægten på ejendommene vil herefter finde sted i henhold til byplanlovens § 10.

Københavns magistrats 4. afdeling, den 10. januar 1958

Arkitekt Johs. Sivertsen, *bolig* og *tegnestue* fra Danmarksgade 55, til Solvænget, Frederikshavn.
Arkitekt Hannes Strömberg, *bolig* fra Ibstrupvænge 4, Gentofte, til Lyngbakkevej 15, Holte.
Arkitekt Jørgen Stærmose, *bolig* fra Asylgade 16, Odense, til Gravene 8, Odense, der også er *tegnestueadresse*, telefon Odense 11096.

Meddelelse fra
ARKITEKTENS FORLAG
Kontor: Bredgade 66, København K.
Tlf.: Minerva 1290.
Åben: Dagligt kl. 9–17 og lørdage kl. 9–13.

„Foreningen til gamle Bygningers Bevaring" har i anledning af sit 50 års jubilæum udsendt et fællesregister omfattende samtlige publikationer som foreningen har udgivet. Lektor, dr. phil. Vilh. Lorenzen og museumsinspektør, mag. art. Harald Langberg har til indledning skrevet om de 2 tidsafsnit i hvilke de hver har redigeret „Meddelelser fra Foreningen til gamle Bygningers Bevaring."
Publikationen er udsendt i kommission på Arkitektens Forlag. Bogladeprisen er kr. 12.

STILLING SØGES

Yngre arkitekt M.A.A., der i de senere år har deltaget i forskningsarbejde (skolebyggeri), søger beskæftigelse nu eller senere ved projektering, research el. lign. i Storkøbenhavn. Henvendelse RY. 8533.

Aftenarbejde. Ung arkitekt, for tiden soldat i København, søger tegnearbejde et par aftener om ugen fra kl. 17 til 22, gerne hos en arkitekt, der arbejder med konkurrenceprojekt, løn underordnet. Billet mrk. 932 til *Arkitekten*, Bredgade 66, K.

Volontør til tegnestue. 19-årig dansk arkitektstuderende, som er født i Sydafrika, og som har studeret 1 år ved arkitektafdelingen på universitetet i Cape Town, søger volontørplads på dansk tegnestue med med henblik på at lære dansk sprogbrug og dansk byggepraksis. Agter at fortsætte studierne på Kunstakademiets arkitektskole til efteråret. Henvendelse til D.A.L.s generalsekretær, tlf. Minerva 1290.

Erfaren konduktør, 37 år, velanbefalet. Ledig straks. *Jakob Henningsen*, tlf. Nivå 110.

Zinktryk og Lystryk
***Byen 7457 - Byen 3514**

ATELIER ALFA
Lyskopieringsanstalt
Frederiksborggade 1

BRDR. CARNERA
GRUNDL. 1902

Mosaik
Terrazzo
Cementvarer
Granitogulve

KONTOR:
Ndr. Fasanvej 99 . Goth. 8007
FABRIK:
Kastanie allé 14 . Damsø 4265

BJERREGAARD & CO
MALERFORRETNING
TLF. AARHUS 22061

P. K. Hvid & Søn
MASKINSNEDKERI

BYGNINGS- &
INVENTARSNEDKERI

Fenrisgade 6 - N
Telefon Central 14084

A. P. ANDERSEN
MURERMESTER . ENTREPRENØR

Godthåbsvej 110
København F

Kontor: Tlf. Fasan 1991
Privat: Tlf. Fasan 7695

Glarmester **K. GUHLE's EFTF.**
J. Søndergaard Hansen

Bygningsarbejde, Reparation,
Blyvinduer, Spejle.
Lager af alle Glassorter

Nyhavn 31 København K **Telefon Central 7669**

---

*
LAURIDS JENSEN & Co's Fabrik **C. 2410**
LÆRKEVEJ 15 KØBENHAVN NV
(5 LEDNINGER)

FABRIKEN GRUNDLAGT 1919
INDEHAVER FABRIKANT LAURIDS JENSEN

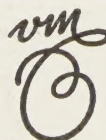
Vi udfører: Metal- og smedearbejde
Trukne metalprofiler
Markiser
Montering af
fødevarebutiker

HANS KONDRUP
TØMRERMESTER
MASKINSNEDKERI
Vangedevej 44, Gentofte 7110 & 7109

Lars Jørgensens Enke
v/ H. M. Jensen Brydegaard
BYGNINGS-, INVENTAR- OG MASKINSNEDKERI
Wesselsgade 20 . København N . Telf. Central 4647

K·T·DAMGAARD·JENSEN
TELEFON *315 55 · **AARHUS** · ROSENKRANTZG. 12
LYSKOPI · ZINKTRYK · TEKNISK FOTO · MASKINSKRIVNING

*
Aktieselskabet
V. M. BROCKHUUS

Bygnings- og inventarsnedkeri
57, Gl. Køgelandevej, Tlf. C. 11.012

BYGNINGSSNEDKERNES A/S
Hillerødgade 30 — København N
•
Maskinsnedkeri og Listefabrik
Alt Bygningsarbejde udføres **Telefon 14769. 11234**

ERNST DAHL

. . . Tapetkunst i mere end 100 år

Østergade 17-19
MI 1355

Til: SKILLERUM
LOFT, INDSKUD
GULVUNDERLAG
VÆG OG TAG

GE *4500

Dimensioner: Tykkelse 5 cm, bredde 122 cm. Alle længder indtil 500 cm

---

Peter Johansen
Tømrermester

Runebergallé 22
Tlf. Søborg 145 - 1729

GOTH. 9212
GOTH. 2441
HOVERBY
Malerfirma

ALLEGADE 23

TEMPERER DERES TILVÆRELSE MED

Danfoss

OLIEFYRINGSAUTOMATIK OG TERMOSTATISKE RADIATORVENTIL

DANFOSS, NORDBORG ✢ FABRIK FOR AUTOMATISKE KONTROLAPPARATER

Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S, Kbhv